

PRZEDNI (1186) ai

e jasne.

comp i sup (782 + 200) -przedniejszy (982), [najprzedni]; -ejszy (86), -éjszy (1), -(e)jszy (895); -ejszy : -éjszy *SarnStat* (30:1), *sup* nã- (184), nãj- (16); nãj- *DiarDop*, *OrzQuin* (3), *OrzJan*, *SarnStat*; nã- : nãj- *KrowObr* (20:1), *Mącz* (3:3), *WujJud* (2:1), *NiemObr* (3:4), *LatHar* (12:1); ~ nã- (182), na- (4), n(a)- (14); nã- : na- *KrowObr* (18:2), *Mącz* (2:1), *CzechRozm* (4:1); ~ nãj- (14), naj- (1), n(a)j- (1); nãj- : naj- *Mącz* (2:1).

[*comp i sup* zwykle z neutralizacją funkcji porównawczej, tj. przedni, przedniejszy i na(j)przedniejszy znaczą to samo.]

sg *m N* przedni, przedniejszy, nãprzedniejszy (113). \diamond *G* przedniégo, przedniejszégó, nãprzedniejszégó (34); -égo (2), -(e)go (32). \diamond *D* przedniému, przedniejszému, nãprzedniejszému (35); -ému (1), -(e)mu (34). \diamond *A* przedni, przedniejszy, nãprzedniejszy (32), przedni(e)go, przedniejsz(e)go, nãprzedniejsz(e)go (26). \diamond *G a. A* nãprzedniejsz(e)go (1). \diamond *I* przednim, przedniejszym, nãprzedniejszym (68). \diamond *L* przednim, przedniejszym, nãprzedniejszym (12), nãprzedniejsz(e)m (1) *PaprUp*. \diamond *V* przedni, przedniejszy (2). \diamond *f N* przedniã, przedniejszã, nãprzedniejszã (60), przedniã, przedniejszã (2), przedni(a), przedniejsz(a), nãprzedniejsz(a) (6); ~ (*attrib*) -ã (55), -a (2); -ã : -a *Mącz* (9:1), *PowodPr* (1:1); ~ (*praed*) -ã (5). \diamond *G* przedniéj, przedniejszój, nãprzedniejszój (21); -ój (2), -(e)j (19). \diamond *D* przedni(e)j (1). \diamond *A* przedniã, przedniejszã, nãprzedniejszã (34) [w tym zapis: -a (2)]. \diamond *I* przedniã, przedniejszã, nãprzedniejszã (16) [w tym zapis: -a (1)]. \diamond *L* przedni(e)j, nãprzedniejsz(e)j (10), przedniejszy (1); -(e)j : -y *Mącz* (2:1). \diamond *V* przedniã (1). \diamond *n N* przednié, przedniejszé, nãprzedniejszé, [nãprzednié] (23); -é (1) *JanNKarKoch*, -e (1) *JanNKar*, -(e) (21). \diamond *G* przedniégo, przedniejszégó, nãprzedniejszégó (12); -égo (2), -(e)go (10). \diamond *A* przednié, przedniejszé, nãprzedniejszé (20); -é *SarnStat* (2), -e (1) *GosłCast*, -(e) (17). \diamond *I* przednim, przedniejszym, nãprzedniejszym (5). \diamond *L* przednim, przedniejszym, nãprzedniejszym (9), przedni(e)m (1) *RejZwierz*. \diamond *m a. n D* przedniejsz(e)mu (1). \diamond *pl N m pers* przedni, przedniejszy, nãprzedniejszy (118). *m an (cum sb: sobole)* przedni(e) (1). *subst* przednié, przedniejszé, nãprzedniejszé (107); -é (10), -e (2), -(e) (95); -é : -e *SarnStat* (4:2). \diamond *G* przednich, przedniejszych, nãprzedniejszych (158). \diamond *D* przednim, przedniejszym, nãprzedniejszym (21). \diamond *A m pers* przednié, przedniejszé, nãprzedniejszé (45), przedniejszych (3); -ych *StryjKron* (2); -é : -ych *WujNT* (3:1); ~ -é (3), -(e) (42). *m an* przedni(e) (1). *subst* przednié, przedniejszé, nãprzedniejszé (79); -é (11), -e (1), -(e) (67); -é : -e *Oczko* (7:1). *m pers a. subst* przedniejsz(e) (2). \diamond *G a. A m pers* przedniejszych (11). \diamond *I m* przednimi, przedniejszymi, nãprzedniejszymi (24), przedniemi, przedniejszemi, nãprzedniejszemi (17); -imi, -ymi *BielŻyw* (2), *LubPs*, *KrowObr*, *Leop*, *OrzRozm*, *OrzQuin*, *HistLan*, *StryjKron* (3), *NiemObr* (2), *WujNT*, *KmitaSpit*; -émi *RejPs*, *WyprKr*, *RejZwierz*, *RejZwierz*, *RejPosRozpr*, *BudBib* (2), *KochJez*, *KochEpit*, *SarnStat*, *GosłCast*; -imi, -ymi : -émi *BibRadz* (1:2), *BielKron* (3:1), *BielSpr* (1:1), *ModrzBaz* (3:1), *LatHar* (1:1); ~ -émi (4), -(e)mi (13). *f* przednimi, przedniejszymi (7) *KromRozm III* (3), *RejPos*, *Strum*, *CzechRozm*, *GosłCast*, przedniemi, przedniejszemi, nãprzedniejszemi (7) *RejFóz*, *KwiatKsiąż*, *SienLek*, *ModrzBaz*, *KochPhaen*, *WerKaz*,

PowodPr; -émi (2), -(e)mi (5). *n* przedniejszymi (2) *RejAp*, *WujNT*, przedniejsz(e)mi (1) *Leop*. ◇ *L* przednich, przedniejszych, nąprzedniejszych (33). ◇ *V m pers* przedniejszy (2).

Składnia comp: przedniejszy nad kogo, nad co (6), kogo, czego (2), od kogo (1), niż kto (1); nad kogo, nad co *BibRadz*, *CzechRozm*, *NiemObr*, *WerKaz*; kogo, czego *ModrzBaz*; nad kogo : kogo : od kogo : niż kto *BielKron* (1:-:1), *CzechEp* (1:1:-:1).

Składnia sup: napředniejszy między kim, między czym (12), z kogo, z czego (2); między kim, między czym *GliczKsiąż*, *GroicPorz* (2), *KrowObr*, *Mącz*, *RejZwierc* (2), *NiemObr*, *ArtKanc*, *LatHar*, *WysKaz*; z kogo *WujNT*; między kim : z kogo *CzechEp* (1:1).

Ponadto w funkcji sup: przedni z wszech (1) *GrabowSet*, między wszystkimi (1) *Phil*. ◇ przedniejszy między in(sz)emi (3) *RejPos* (2), *SkarKaz*, wszystkich (1) *ModrzBaz*, ze wszystkich (1) *BielSpr*, nad wszystkie insze (1) *NiemObr*, przed wszystkimi (1) *Mącz*.

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

1. O czasie: poprzedzający [w tym: w stopniu równym (13)] (69) :

a. Pierwszy, który coś zapoczątkował; po którym nastąpiły (lub nastąpili) inne(-i) podobne(-i); *primus PolAnt*, *Modrz*; *primitius*, *primitivus Calep* (19) : *BibRadz* II 141a marg; ktore [znaki, tj. chleb i wino] nam/ gdy ich pożywamy/ przywodzą ná pámieć/ [...] ono przednieyŝe pożywanie prawdziwego ciała Pána Kryftułowego/ y prawdziwe picie nadroŝlzey krwie iego. *RejPosWiecz*² 95v; Iáko tedy Apoŝtołowie napiérwéy tę ŝwiátoŝć rozdawali: ták teŝ íam Pan Chryŝtus przednieyŝym był iéy wynáleŝicielem. *BialKat* 381v; Był ten obyczay v Senatu Rzymŝkiego/ íz gdy przednieyŝi ípytáni wotá fwoie podáli/ [...] tedy ŝię íuŝ drudzy wotowáníem niebáwili *ModrzBaz* 28v; Náŝzym Mars w pierwŝzey bitwie potuŝył íáfkáwíe/ Rozgromili Niemieckie vphy w przedniey ípráwíe [= w pierwŝzym natarciu]. *StryjKron* 623; Ktorá rzecz íz ízyroko bárzo wywodŝi/ o tych dwu duchách od Bogá naprzod przed ítworzeniem ŝwiátá wczynionych/ przeto íá dla dlugóŝci opuŝzczám/ te⁸⁰ krotko dotykáíac íz z onych dwu duchow przednieyŝych (po ktorých teŝ ínŝych wiele duchow ítworzył/ ktore Aniołámi názywamy) íednego [...] Bog vmiłował *CzechEp* 259; *NiemObr* 28; *Calep* 848a, b; Bo napřednieyŝy tego okrétu [Argonautów] ŝyŝffmíŝtr był Tiphys, ktory ŝię napierwey o morze ná on czás íeŝczé nieobieŝdzone kuŝił *KlonFlis* A3.

przedniejszy w czym [= wśród kogo] (1): Nie íeden Menelaus o ŝonę íye wáŝŝił: [...] Nieraz Troiá burzona przed Hektorem: íiła/ męŝnych byío/ ktorým ŝmierć przy oyczyźnie miá. Ale wŝyŝcy w milczeniu wiecznym pogrąŝeni: Ze Poéty zacnégo rymy przebaczeni. A choć dobrze Homerus w téy liczbie [poetów] przednieyŝy/ íednák ma fwoię chłubę y wiek poŝlednieyŝy *KochMuza* 27.

W przeciwstawieniu: »przedniejszy ... poŝledniejszy« (1): *KochMuza* 27 cf *przedniejszy w czym*.

α. O Bogu (3) :

αα. *Niemający początku* (2) : á íeŝli [*Chryŝtus wszystko*] czynił nie z ŝiebie/ ále z woley y mocy Bogá oycá: [...] A ták íuŝ nie on íam przez íię/ ále Bog oćiec/ y íam będíe przednieyŝy y íam z ŝiebie Bogiem y ítworzyćielem wŝzechmocnym. *CzechEp* 199.

Wyrażenie: »przedniejszy z wiekow« = *przedwieczny* (1): PAnie przednieyŝy z wiekow/ Oycze ludzki *GrabowSet* E.

ββ. *Będący początkiem, praprzyczyną (1)* : Iż Bog sam iedyny Oćiec iest stworzyćcielem wśzytkiego/ y przednieyśzym źrzodłem y fundamentem błogofławieństwá y żywotá wiecznego. *CzechEp* 290.

β. *O potomstwie: najstarszy, pierworodny (2)* : Synowie Leedanowi byli/ Iechiel przednieyśzy [*caput (marg) dux*]/ Zethám Ioel trzey ich. *BibRadz* 1.Par 23/8; *BielKron* 6v.

γ. *Dziejący się na początku życia (3)* :

Szeregi: »przedni(ejszy) i ostateczn(iejsz)y« (2): *BibRadz* 2.Par 35/27; Przytym ine iego przednie y ofstáteczne ípráwy [*res ... primae et novissimae*] oto nápiśáne w kńięgach krolow Izráelńkich y Iudńkich. *BudBib* 2.Par 35/27.

»tak przedniejszy jako i pośledniejszy« (1): Ale ine ípráwy y wśzytki pośtępkí iego ták przednieyśze iáko y poślednieyśze [*primorum et novissimorum*]/ nápiśáne íą w kńięgách Krolow Iudńkich y Izráelńkich. *BibRadz* 2.Par 28/26.

b. *Dawny, dawno się dziejący lub żyjący, pochodzący z dawnych czasów (19)* : *RejPs* 114; iż [*wsi nowo nasiadłe*] kwitacyj przedniejszych nie mają, ma to być zwierzono sumnieniu poborców, aby rozeznawali, z wiela by łanow pobor ten płacić mieli *Diar* 80; *SarnUzn* F7v; vkażę wam ná krotce/ iż o tym przednieyśzy Doktorowie/ zgodnie píśzą/ że ty Ceremonie w onym przednieyśzym kościele przy krzćie były/ ktore y dziś w náłzym íą. *WujJud* 168, 66v; *CzechEp* 416; *NiemObr* 122, 124, 175 [2 r.]; (*nagł*) Sądzenie Roków Ziemńkich y Wiéców, mieyfc przednich y przydánych. (-) [...] wftáwuiemy: áby Roki Ziemńkie były zówždy [...] ná mieyfcách ítárádawnych Státutem opifánych káždégo roku trzy kroć íądzoné *SarnStat* 721; *PowodPr* 79.

W połączeniu szeregowym (1): Ná d to [*wzięliśmy te słowa św. Łukasza*] że íą náftárśze/ y nápiśáne o nadawnieyśzym y ze wśzech napirwśzym y napřednieyśzym Kołcyele Páná Kryśtułowym w Ieruzalem *RejPosWstaw* [143²].

Wyrażenia: »przedniejszy kościoł, chrystyjanie; przednie krześcijaństwo« = *wczesne chrześcijaństwo, pierwsi chrześcijanie (2:1;1)*: *WujJud* 168v; *RejPosWstaw* [143²]; co go teraz czynią iednym Bogiem z oycem y z íynem [...]: tedy tego żaden z onych przednieyśzych Chrystyánów/ ktorzy byli zaráz po czáfiech Apoftolńkich/ mowić áni píśać nie śmiał *CzechRozm* 14; *PowodPr* 30 *marg*.

»przednich czasow« = *dawno temu, wcześniej (1)*: Wielebną effencia [*lege: essencyją*] Wynałazła Venecia Aqua vite zwali íą Przednich czałow. *LudWieś* B4.

α. *W funkcji rzeczownika (2)* : Primores [...] valet idem quod summi et extremi – Przednieiśzi, przotkowie. *Calep* 848a.

αα. *Pierwsi chrześcijanie (1)* : iż tákiego przynaglęnia do chrztu oni przednieyśzy/ nie vżywáli: iuz íię to z przesłżtych dowodow/ y przykńádow pokazáło. *NiemObr* 149.

c. *Poprzedzający coś lub kogoś, uprzedni; prior Mącz (31)* : *RejJóz* B7; *RejWiz* 164; *BielKron* 39; *RejAp* 196; A ták przyczyná wśpráwiedliwienie náłze ípráwuiąca/ dármo bez żadnych przednich zaśług náłżych iestći Sam Pan Bog *WujJud* 100v, 73v *marg*, L14v; *WujJudConf* 72v; Tho mniemánie dawne iest y przednieyśze nád ono o którym íie wprzod mowíło. *CzechRozm* 20; [*Jan rzekł*:] Ten iest ktory po mnie ábo zá mną idzie/ ten íię ítał przedemną/ iż był przednieyśzy mnie: (to iest/ niż ía) *CzechEp* 304; *NiemObr* 54, 142, 176 [2 r.]; Nie wspomina się tez inpu gnatio IchMM PP.

Duchownych ex fundamento tey Confederathey którą wszyscy y wiele woiewodztw przeciwko niey swiatczyło się iako wprzedney Confaederathey *ActReg* 21; Iáko o tym y przednieyfszé Státutá/ y Piotrkowfka Conftitucia vczy *SarnStat* 267, 269, 400, 1005.

W przeciwstawieniach: »przedniejszy ... dzisiejszy, ostateczny, pośledniejszy« (3): Nie łądźcie tego mieśca z połady dziliefzy/ Bo to ledwie cień zołtał ozdoby przednieyfszey. *KochSat* A3; *Hysterologia sive Hysteron, proteron figura est, cum id quod prius est, posterius dicitur*, Gdy to co przednieyfszego yeft/ pośledzey mowiemy/ á zaś co poślednieyfszego yeft/ náprzód mowiemy. *Mącz* 161b; Począwfy od przednieyfszych obietnic/ ktore o nim [*Chrystusie*] były/ áż do ośtátecznych/ gdy ie z łobą pilnie rozbieráć będziefz/ to z nich będziefz mogł poznáć/ iż [...] *CzechRozm* 178v.

W charakterystycznych połączeniach: przedniejsze(-a, -y) *kanony* (2), *koncylija* (3), *konfederacyja*, *obietnice*, *ozdoba*, *proroctwa*, *rok*, *statuta* (2), *synody* (2), *szkody*, *unije*, *wyrok*, *zasługi*.

Szereg: »nie przedni albo nie dalszy« (1): nie w przednim álbo nie w dálzym/ ále w pięćdziefiatnym roku *ReszList* 147.

αα. *W funkcji rzeczownika* (1) : Infzego lepak czału gdiż fie łzczęście zmienilo, á nie przijaciele do krainy w ciągnęli, ci ktorzy łz przednimi vciecz mogli, vciekli nabrawfy z łobą klinotow *BielŻyw* 15.

α. *Będący kimś poprzednio* (6) : profzy Valzey Cefzarfkiey M. krol yego M. pan moy aby go V. C. M. zachowacz raczil przy thich polach y granyczach szyemye Valafkyey yako ye przedny Voyewodowy Valafkyey Zyemye dzyerzely. *LibLeg* 7/8v; Ktory [*papież*]/ ácz trzech Krolow ná imię zołobná/ iákoby przednieyfszych niż do pánowania przyfzedł zniŹczył [...]. Ale [...] *CzechEp* 372; *NiemObr* 56; DEputáci iedno od Séymu do Séymu drugięgo trwáć będą ná tym vrzędzie łwym/ á inni ná to mieyfce obráni byđz máią: którym oni przednieyfszy wŹyfłtko łtátecznie oddáć będą powinni *SarnStat* 364.

Szereg: »dawny i przedniejszy« (1): Włzákem tego nie czynił bez łwiádectwá łłowá Boże⁸⁰/ ná ośtátek miałem po łobie y one Oyce dawne Kościelne/ y Hiftoryki przednieyfsze *NiemObr* 66.

αα. *W funkcji rzeczownika: poprzednik* (1) :

W przeciwstawieniu: »pośledniejszy ... przedniejszy« (1): którą [*mansyjá*] nie bez przyczyny Theologowie pollednieyfszy zowá *Circumincefio*, łłowem nowym y trefnym/ ále k tym rzeczám bárzo łłużącym. Bo o tym thák przednieyfszy dzierzeli/ iż [...] *SarnUzn* F2v.

β. *Taki sam jak poprzednio* (1) : thenze Michal knyemv [*obrażonemu gospodarzowi*] przifchedłchi yełthgo odproffil y wprzedneyefcha przyazn łnym załzyá przifchedł *LibMal* 1554/188.

2. *O usytuowaniu w przestrzeni [w tym: w stopniu równym (80)] (96) :*

a. *Znajdujący się z przodu; primoris Murm, BartBydg, Mącz, Cn; anterior Mącz; primus Modrz; anticus Cn* (88) :

Wyrażenia: »przednia część« (1): Antica, Przednia część kaźdey rzeczy. *Mącz* 11b.

»(na)przedniejsze miejsce« = *primae Calep* [*szyk* 4:2] (6): [*kanonicy*] w kościele w łtalach álbo napřednieyfszych mieyfcach/ vbrawfy fie/ iáko łatki łtoią. *KrowObr* 36v; *RejZwierz* 52v; *RejPos* 200v; *Calep* 847b; *SarnStat* 1141; gdy mu fie tráfi łiedzieć z rownym łobie/ áby przednieyfsze mieyfce winien był dáć temu ktoby ták *notatus* nie był. *GrabPospR* K3v.

»przednia strona« (1): Pronus, in anteriorem partem flexus, Ná przednią łtronę nákloniony. *Mącz* 325c.

α. *O ciele i jego częściach* (50) :

Wyrażenie: »na przednich palcach« = *na czubkach palców* (1): Ad fores suspenso gradu placide ire perrexi, Chciałem z lekká ná przednich pálcách co náciłzey do drzwi przifłępić. *Mącz* 350d.

Zestawienie: »przedni palec« = *wskazujący* [szyk 1:1] (2): *KrowObr* 124; [Arcybiskup] wzięł Sygnet/ y wetknął ij Krolowi ná przedni pálec ręki práwey/ którym zwyczaj okázowác. *BielKron* 329v.

αα. *W opozycji do tyłu ciała* (47) : Iakom ya nyeszaczał [lege: nie zaciął] szwyerzepyce ye go wprzethnya lopathka *ZapWar* 1509 nr 2028; [Tezeusz] yechał do tego koscyoła/ y oberznąwłfy łobyę przednye włofy/ offyárował ony. *GliczKsiąż* C7v; *Mącz* 295a; *SienLek* 19v.

W przeciwstawieniu: »przedni ... zadni (a. na zad)« (5): iż to zwierzę [osieł] w przednim krzyżu iest mdleyfze/ ale na zad mocniejszyze *FalZioł* IV 4b; [bóbr] nogi przednie ma iako pies/ ale zadnie gęfi podobne *FalZioł* IV 7c, 11c; *SienLek* 176; *BudBib Lev* 11/21.

Wyrażenia: »przedni(ejsz)a część« [szyk 4:1] (5): iż mania iest niemocz gdy lie przednia część mozgu w czele nakazi tak iż on człowiek złe dumanie miewa. *GlabGad* D8; *BielKron* 63v; Pectus, Pierśi przednieyłzá zwłafzczá część człowieká od łziye aż do Brzuchá. *Mącz* 285d, 120c, 437a.

»nogi przednie« [nie u człowieka] = *pedes PolAnt* [szyk 7:4] (11): *BierEz* L2v; RAK iest Riba czudna ma nog ołm, dwie przednie/ á po trzech poboczach mnieyłzych *FalZioł* IV 30d, IV 7c, 11c; *GlabGad* D3; *BielKron* 8; iż kopyto łkráyne od lewey przedney nogi łośiey/ gdy bywa vrznione w ten czas gdy łoś kona w zábićiu: iest wielką obroną tych co ij przy łobie nołzą *SienLek* 60, 176, 187, 188; *BudBib Lev* 11/21.

»przednia strona« (1): Praecalvus, Ná przedney łtronie łyfy. *Mącz* 316d.

Zestawienia: »przednie(jsze) zęby« = *siekacze, też przednie zęby konia; dentes primores Murm, BartBydż, Mącz; dentes acuti a. praecisores Murm, BartBydż; ctenes, gelasini Mącz, Calep* [szyk 12:1] (13): *Murm* 53; *BartBydż* 40; Czemu przyrodzenie zwierzętom dało zębi (–) Niektorim dla walczenia [...], nie ktorim też dla wymowy iako łá v człowieka przednie zęby. *GlabGad* C2v; *Mącz* 70a, 143a, 322a; Gelasini – Zeby przednieifze, ktore w łmiechu okazuielz. *Calep* 448b, 274a; A iam zębów [u targowanego konia] náliczył ná przodku czternaście. Iest ich więcéy: ále lie z przednich tylko znáią *WyprPl* B4v.

~ *W przeciwstawieniu:* »przednie zęby ... trzonowe« (4): Czemu przednie zęby łá ołtre á trzonowe płafkie y łzyrokie. *GlabGad* C3v, C3v [2 r.]; *RejWiz* 93. ~

»przednie zęby« = *kły* (1): Canini dentes, Przednie zęby. *Mącz* 33c.

Szeregi: »zadni i przedni« (1): Hippopodes/ nád morzem Tátárfkim Oceanem/ cí máią głowy człowiecze/ á nogi zádnie y przednie kołfkie. *BielKron* 8.

»zwierschni a przedni« (1): Femur [...] Zwierschnia á przednia część też poczáwłzy od kroku aż do kolan. *Mącz* 120c.

Przen: *W opisie gwiazdozbiorów noszących nazwę istot żywych* (3) : Ale v niego [Konia] cztérech nóg pátrząc nie trzebá/ Bo tylko przednie członki vkázuie z niebá. *KochPhaen* 8.

Wyrażenie: »przednie nogi« (2): V Strzelcá/ pod przedniemi nogámi/ koruná/ Dáleko ná południé goré zániesioná. *KochPhaen* 16, 21.

ααα. *O futrze* (1) :

Szereg: »i przedni, i zadni« (1): Głowa [*futra sobolowego*] v niego i czteri łtopi v nog złote, [...] w kałdei stopcze, i wprzedei i wzadniei, na wieršchu ieden iełt wagrubin *WyprKr* 21.

βββ. *Zakładany na przód ciała* (8) :

Wyrażenie: »przedni(a) plach(a)« (3): *MetrKor* 26/62; Wízakoż Rycerzá [*drab*] ták bárzo vderzył/ Ze ná nim przednia pláchá sie przepádłá *KochSz* B3; *WyprPl* Bv.

Szereg: »przedni a (i) zadni« (2): Aby kałdy proporzecznyk [...] byl godny pacholek, aby myal przedny y zadny kułz *MetrKor* 38/287, 26/62.

Przen (3) :

W przeciwstawieniu: »przedni plach ... zadni« (2): ołtrzegay sie pilno/ ábyś iáko niećwicżony Rycerz/ they zbroie opák ná się nie wkłádał/ przedni plách ná zad/ á zádni naprzod. Bo iáko namniey odłthąpílz od świętych słow á od święthey náuki Páná tego/ á będyełz łzukał iney rády świáthá tego/ iuż nielza iedno muśílz łłábo łthác w thym boiu á w thym Krześciáńłkim rycerłtwie łwoim. *RejPos* A5; *RejZwierc* 79.

Wyrażenie: »przedni plach« (3): Abowiem náłócznieyła obroná nań [*gniew*] iełt thá/ włóżywłzy przedni plách z rozumu ná się/ á zádni kułz s cnoty/ á bułáwę dawłzy łobie vcżynić s ćirpliwości/ tedy go ták łnádnie łłucze/ że długo poráżony thák leżec muśi niźli k łobie przydzie. Bo to iełt ácz trudny węzeł ná człowieká poćciwego/ ále porádziwłzy sie przedniego pláchu tedy y nie trudny. *RejZwierc* 79. *Cf W przeciwstawieniu.*

β. *O budynku, zabudowaniach: frontowy lub od strony frontu, głównego wejścia* (6) : *BielKron* 422v; *HistLan* C3; Broná przednieyła [*obozu*] ma być obroconá ná włchod słońcá *BielSpr* 8; Gdy przyłzli do miełzkánia pułtelniczego: zámknął iá w komorce wnétrżney/ á łam w przedniey przemiełzkiwáiąc pátrzył/ ná dziwná y wielką pokutę iey. *SkarŻyw* 238.

W przeciwstawieniu: »przedni ... telny (a. [tyłowy, a. ku tyłowi])« (1): a ktemu [*na życzenie kupca domu*] ten vcziwy Bartos ma dacz przedny sczyt samurowacz. a telny ma tełz dobrzę oprawycz *ZapKościar* 1584/51; [Nad tho cząłcz y polowyczá wyąthłchą łtaynye thilowey [...] tháłch Pany Margorzatha omyenyonemu Hanus łcholczewy ku thakoweyze łzwyebodzie yakogy gmachi przednye połthąpila *ZapWpolActAdv* 1545 202/199v].

Wyrażenie: »przedniejsza część« (1): Proiectum, Przednieyła część domu ku wieršchowi precz ydąca/ łzczyt. *Mącz* 162d.

γ. *O statku, łodzi itp.: zwrócony w stronę kierunku ruchu* (4) :

Wyrażenia: »przedni(ejsz)a część, strona« = *dziób*; *prora Mącz* (2:1): rostratae naves, Nołáte łódzie/ to yełt ná przedniey łtronie łzpiczálty koniec mayące. *Mącz* 358c, 212d, 327a.

»przedniejszy łódźny nos« = *dziób* (1): piscium rostra, Rostra navium, Przednieyłzy łódźny nos/ to yełt łzpiczálty á kończáty nos. *Mącz* 358c.

δ. O wojsku: ustawiony jako pierwszy, będący najbliżej wroga (19) : iż w thym obyczaiu Rzymiianie ftarzy piełzemu lekkiemu ludowi przodkiem kazáli fie z nieprzyacięlem potkác rozmáitą bronią y poćiski/ áby przedni Rycyrze obaczyli moc y spráwę nieprzyacięlką *BielSpr* 21v.

Wyrażenia: »przedni (h)uff« [szyk 6:2] (8): *BielKron* 245, 308, 351v; wśyřthek vff przedni ma fie potkác z nieprzyacięlem/ drugi vff ma ich rátowác iáko potrzebá vkaże *BielSpr* 18, 8, 21v, 52v; Przedni Vff ták szykuycie iáko niewod chodzi/ [...] Co nawięřze vczynić w pierwřzym vřie czoło *BielSjem* 32.

[»przedni ludzie« = *straż przednia, zwiadowcy*: Ma łye teř [hetman] pilnie wywiadowác/ á wywiedzieć spráwy nieprzyacięlkiey [...]/ przedni ludzie iáko dáleko przed wořkiem chodzą/ álbo ięfli wielki poczet *TarnConsil* 7v, 11v.]

»przedni połek« (1): Kniáz Alexander Porozowski Woiewodá przedniego polku [poległ] *StryjKron* 772.

»wojsko przednie« (2): gdy ták iedni po drugich řzthurmowáli/ Skánderbeg vpátrywřzy řwoy czás/ vderzył ná zadnie Tureckie namiothy/ pobił tám ludzi [...]/ ták iż muřieli do wořká przedniego vćiekác z řzkodą řwoią wielką. *BielKron* 250; *BielSpr* 20v.

Szereg: »przedni albo tylni« (1): Ięfli řtego mieyřcá nieprzyacięle zeprzeřz á zámieřzaliř wořko ich/ bes pochyby wygrařz bitwy gdyć przydą ná pomoc twoi pořilnicy álbo część wořká przedniego álbo tylniego nie ruřzáiac poyřszodká. *BielSpr* 20v.

Przen (2) :

Wyrażenia: »przednie czoło« (1): Azya przednie czoło krzeřciáńřtwá odřzczepieńřtwem y kácerřtwj zginęłá. *PowodPr* 31 marg.

»przednia stráž« (1): kiedy vcźciwe młodži wychowánie opátrywřzy/ řwą przednią řtrař do Pána Bogá trzymác bez řřtawánia będą *PowodPr* 82.

αα. W funkcji rzeczownika (w pl) (5) : Triarii – Zołnierze biwali y dořwiatczeni, ktorzi wřreczei rocie będąc, przednieřřcich mořnie nářtepiwřzi bronieli. *Calep* 1082b.

W połączeniu szeregowym (1): [Metellus hetman] Ięřcže w huffie to miedzy przednimi/ to miedzy zádniimi/ to miedzy řřrednimi bywal [!]/ áby kto z spráwy niewykraczał *ModrzBaz* 112.

W przeciwstawieniu: »przedni ... zadni« (3): *BielSpr* 72; Zás w ciągnieniu tego nawięcey trebá pilnowác/ áby ile moře być/ zołnierze/ w spráwie á ciářno ábo gęřto řzli: áby ięřliby řię długo przewlekli/ niedáli przycřzyny nieprzyacięlowi vderzyć ná řię zkądby potym mogło być/ iż przedni niemogąc wcześ dáć rátunku zádniim/ áni zádni przednim/ wřzytkieby rozno pobito. *ModrzBaz* 111, 112.

ε. O stronie recto karty (1) :

Wyrażenie: »strona przednia« (1): przy ktorym [hasle w ukazaczu] L. kářthę známienuie/ liczbá bliřřza vkázuie onéy karty liczbę. a/ známienuie řřronę kářthy przednią; b/ známienuie kářty řřronę pořednią. *SienLek* S[ss].

Szereg: »przedni, poředni« (1): *SienLek* S[ss] cf **Wyrażenie**.

b. *Znajdujący się tuż przed czymś (6)* : Ieſlibyć iedną nie przeſtála/ tedy drugą przyſtoſuy ná kóniec/ y trzecią y czwartą: tylé ilécby ich potrzebá. Drugié tákże Przécieſi/ zálož ná dole równo stymi przednimi *Strum* L2v, G, L3v; *KochPhaen* 18.

W przeciwstawieniu: »przedni ... zadni« (2): tę ſztukę od Stáwu ma w wieſć w ówę ſztukę Tylną. Abowiém kiedyby tá ſztuká przednia záſzła w zádnia/ tedyby ſye iuz wodá zábijála zá nię. *Strum* G, G.

c. *Znajdujący się w pobliżu czegoś [od czego] (2)* : zeznali to oboie ze zaſtawiely IEdrzeiowi Trusiowy na pulwloczkw poczwore gonach we wſzytkich trzech polach napřednieiſze oth miaſteczka *ZapKoſcier* 1596/85v, 1596/85v.

3. *Poprzedzający w tekście [w tym: w stopniu równym (3)] (10)* : *KromRozm II* 1; TÁk iáko y ty dwa przednieyſze/ ták y ten Pálm/ ſá wſzytki iednego árgumentu. *LubPs* V5v, X, cc6, ffv; *SienLek* 174; To ieſt ſummá Pólek tego to Lanu/ tylkaż iáko y w przednieyſzym piániu. *GrzepGeom* M3; *CzechEp* 269; [A ták jákoſ málo wyſzej ſłyſzał w przednieyſzym rozdziale, iż [...]] *LubWiryd* 31; *PiotrGonSyn* C; W Przednich Kſięgach daná ieſt náuká [...] o wſzelkich robotach ktore ſię we wſiach przydawáią *Cresc* 1571 649 (*Linde*)].

Szereg: »tak (i) przedni (jako) i poſledni« [*szyk 1:1*] (2): Nigdy to ſtać nie może/ áby ſłowká niektore ſámy przez ſie/ [...] miały być wykłádáne: ábo ſámy od drugich odcináne/ ták od przednich iáko y od poſlednich *CzechRozm* 263v; *JanNKarKoch* F3; [*BudArt* T6v].

4. *O kolejności [w tym: w stopniu równym (1)] (6)* :

a. *Poprzedzający w kolejności; prior Calep (5)* : *Calep* [849]a; W tym porzádku przodkow P. Chriſtuſowych, wſzędny poſledni ieſt oycem przedniego. Bo Heli był ſyn Máthátego, á ten ſyn Lewiego *WujNT* 203 marg.

α. *O kolejności matematycznej (1)* : Iáko tedy kąty Figury théy co ieſt ná cztery węgły/ dwiemá kątami proſtymi przenoſzą kąty théy Figury/ która ieſt przed nią [...]. Tákiéż kąty Figury o piáci węglów/ dwiemá kátomá proſtymi przenoſzą kąty przednieyſzý Figury *GrzepGeom* E4.

β. *O zwycięstwie w turnieju (2)* :

Wyrażenie: »przedniejsze miejsce« [*szyk 1:1*] (2): Rozmáite były gry y gonitwy ſprávowane Rycerſkie/ między kthorymi miał mieyſce przednieyſze Ian Ráchemberg Słéżak po nim Iárocki Polak/ potym Ian Tárło. *BielKron* 408v; *StryjKron* 727.

b. *Pierwszy w kolejności, mający pierwszeństwo [do czego] (1)* : gdyż v żydow to práwo było/ iż ſyn pirworodny záwždy dzyedzičný/ y był záwždy przednieyſzym/ y godnieyſzym/ y do vrzędow/ y do inych ſtanow między inemi bráty. *RejPos* 215v.

5. *Wyróżniający się spośród innych zaliczających się do tej samej grupy, górujący, przewyższający pod jakimś względem; primus Vulg, PolAnt, Modrz, Calag, Calep, Cn; praecipuus Modrz, Calag, Calep, Vulg, Cn; princeps Vulg, PolAnt, Modrz, Calag, Cn; summus Vulg, Mącz, Modrz, Calep, Cn; potissimus Mącz, Calag, Cn; praepositus Vulg, PolAnt, Cn; primarius Calag, Calep, Cn; classicus Mącz, Cn; magnus PolAnt, Modrz; maximus Modrz, Calep; primoris Modrz, Calep; capitalis Miech; dux, electus, excelsus, expeditus, maior PolAnt; selectus Mącz; delectus, eximius, optimus, praestans, primi nominis Modrz; altissimus, peculiaris Calep; alpha, antiquissimus, apprimus, cardinaeus, cardinalis, deus, eminentissimus, flos, lumen, nota(e) prima(e), praecellentissimus, primae classis, primitius, primordialis,*

regulus, rex, singularis Cn (1005) : Potissimus, Nayprzednieyŝy, naylepfzy *Mącz* 316a; *Calag* 212a; *Calep* 830a, 847b, 848b, 1029b.

Szereg: »naprzedniejszy i najpodlejszy« (1): wzywa ná świádectwo niebá y ŝemie/ to ieŝt wŝyŝtkiego naprzednieyŝzego y naypodleŝzego ŝtworzenia. *PowodPr* 18.

a. *O ludziach (teŝ istotach nadprzyrodzonych) [w tym: w stopniu równym (41)] (530)* : ktore [imię Pańskie] ieŝt z wiekow nabłogoflawnieiŝŝe miedzy wŝfemi na przednieyŝfemi wŝfch bogow ŝtany *RejPs* 168v; *BielKron* 414v; iákich wielkich y zacnych rzeczy/ [...] nam Polakom/ imo inŝe przednieyŝe narody Pan Bog [...] wŝczyć raczył *CzechRozm* A2v; Ci [urzędnicy] w rozmaítych Rzeczáchpoŝpolitych ŝá rozmaíci: Wŝzákŝe ŝá niektorzi przednieyŝzi/ bez ktorych ŝadna Rzeczpoŝpolita ŝtać niemoŝe: iáko Hetmánowie y ŝędziowie. *ModrzBaz* 30v; *Paprup* C2; *LatHar* 165; *SzarzRyt* C3.

przedniejszy w czym [= w ŝrodowisku] (2): rozeŝlał liŝty po wŝfŝtkich powiećiech kroleŝtwá ŝwego/ [...] ŝe męŝowie/ ŝá przednieyŝfymi y zacnieyŝfymi w domiech ŝwoich *Leop Esth* 1/22; *Paprupan* Ff3.

przedniejszy w czym [= pod jakim względem] (1): iŝ ŝony nie ŝá podnoŝámi/ áni niewolnicámi męŝow ŝwych: Iáko nie ŝá przednieyŝzemi w roŝkazániu nád męŝe ŝwe. *WerKaz* 287.

Wyraŝenia: »przedniejszy lud, narod« = *naród wybrany, Izrael [szyk 1:1] (1:1)*: *BielKron* 41; iŝ tám był on lud wŝytek Páńŝki przednieyŝzy/ ktory był ŝobie vlubił/ ktory był ŝobie roŝkorzenił/ wywiódŝy gi z Egiptu *RejPos* 195v.

»(na)przedniejszy przyjaciel« = *columen amicorum Mącz* (2): Thedy on co rychley poŝlał Nikanorá Pátrokleŝowego z przednieyŝzych przyiaćioł [de primoribus amicum] *Leop 2.Mach* 8/9; *Mącz* 60c.

praw. »przedniejsza strona« (1): tákowi téŝ ŝáŝiedŝi ŝcienni przez powodá ná ieden rok/ iáko y ten z któрым gránice wiodá/ máia być przypozwáni do ŝádu ŝiemŝkięgo: y iáko z przednieyŝŝá ŝtroná [cum Principali *JanStat* 415]/ ták téŝ z nimi przez powodá ma bydŝ poŝtápio *SarnStat* 461.

»przedniejszy [= najbardziej wiarygodny] ŝwiádek« (2): Trzećia wŝañoŝ Apoŝtołŝka/ iŝ oni ŝá obráni/ przednieyŝzimi/ y doŝtátecznymi ŝwiádkámi náuki páná Chriŝtuŝowej *NiemObr* 50, 35.

»na(j)przedniejszy na ŝwiecie, na ŝiem; przedni [kto] ŝwiata« = *in terris summus Modrz (1:1;1)*: iŝ Vrodŝóny Polak cztérzy rzeczy wŝańne ma/ któрымi hárdym y wŝpániłem człowiekiem miedzy nayprzednieyŝzimi ludŝmi ná ŝwiecie ieŝt. *OrzQuin* Q2v; *ModrzBaz* 129; Dániel Prorok wyŝwiádcza/ iŝ Pan Bog vcŝynił go [Nabuchodonozora, króla babilońŝkiego] przednim Monárchá ŝwiátá/ ktoremuby potym ŝaden w tym wyrownáć nie moŝł. *PowodPr* 14.

Szeregi: »naprzedniejszy i napotrzebniejszy« (1): ále *Socrates* dwoy rodŝay ludŝi [tj. królow i filozofów] ŝláczył/ ktory iáko ieŝt ná ŝiem naprzednieyŝzy/ y ŝyćiu ludŝkiemu napotrzebnieyŝzy [quae ut sunt in terris summa et vitae hominum summe necessaria]/ ták ŝaden znich w ŝwem wrzędŝie niemoŝe ŝię dobrze popiŝáć/ okrom ofobliwey pomocy Boŝey. *ModrzBaz* 129.

»przedniejszy i zacniejszy« = *princeps ac maior Vulg [szyk 1:1] (2)*: *Leop Esth* 1/22; áćći wnet Ian [Chriŝcieŝ] drobnieć pocŝął [...] A Chriŝtus roŝć y vprzedzáć go/ iŝ téŝ był nádeń zacnieyŝzy y przednieyŝzy *CzechEp* 305.

αα. *O ludziach ocenianych negatywnie (teŝ o antychryŝcie) (5)* : Napyerwey powyŝŝcz ŝwoyá pyrwŝcha wŝthorey zenye ŝwey tho przipiŝfował abi ona povodem przedneyŝŝym zabiczia thego

bila, odwołall *LibMal* 1543/77; śmieie to mowic śmieial naprzednieyźzi zauźznik abo pochlebca Krolewki á zagubca praw y wolności naźnich *PaprUp* F4v, H2.

naprzedniejszy gdzie (1): Ci Krolowie śą naprzednieyźzi w kroiełtwie Antykryűtowym *BibRadz* II 141a marg.

Szereg: »przedniejszy a gűowny« (1): Antychriűt on przednieyźzi á gűowny/ przeciwnik Pána Chriűtuűw [...] przydzie tudzieű przed dniem śądnym *WujNT* 820.

α. *Ze wzglűdu na pozycję społeczną* (390) :

αα. *Zajmujący wysokie lub wyűsze stanowisko, wyűszy w hierarchii, bűdący zwierzchnikiem; superhabens* *PolAnt*; *ordinarius* *Mącz* (288) : oűthathek przed Baűűhamy szeroko roűzmowyűű Przednyego Baűűchą kthori yestű namyeűczv Ayalűbaűschinem z oűűobna ymyenyem naűzym poűdrovyűű *LibLeg* 7/36v, 9/53, 54; *RejKup* b3; *KromRozm* II o2v; [Jűzef, śługa Putyfara, mówi:] Y niemalű nikogo w domu tem nad mię przednieyűzego *BibRadz* *Gen* 39/9, 2.*Cor* 12/11; *BielKron* 247; Dii Selecti sive maiorum gentium, Przednieyűzy bogowie *Mącz* 83d, 358b [3 r.]; *BudBib* *Ex* 24/11; *BudNT* 1.*Petr* 2/13; *CzechRozm* 186; *ModrzBaz* 106; Ták tedy śiedmű przednieyűzych Krzyűzakow alűo Cantorow/ maűac pod łobą 2000. Zoűnierzow Domu Niemieckiego/ naprzod w Dobrzyńűkiej Ziemi [...] oűiedli *StryjKron* 295; *NiemObr* 38, 51; ktorą [pychą] wűiedźiony naprzednieyűzy y naűlicźnieyűzy Anyoű/ chűiał być Bogu nawyűűszemu podobnym. *LatHar* 329, 431; *WujNT* *przedm* 26, s. 124 marg, 195, 417, 430 (9); *GosűCast* 28.

przedniejszy z kogo, z czego (7): *BibRadz* 1.*Par* 12/27, 23/9, 2.*Par* 8/10, 1.*Esdr* 8/1; Śą teű drudzy ktore zową Teűűtedery, [...] zowią drugie Eminler, ći na poborzech śiedzą/ Kánclerzą zowią Iafitűbegler, S tych wűzyűtkich przednieyűzy śą dwa Beglerbekowie ktorzy wűzyűtkim roűkázuią *BielSpr* 50v; *Skarűedn* 288; Ci Xiąűetą [...] mieli drugich Xiąűat pod śwoią mocą niemalűo/ ktorzy poűpolicie v nich Hetmány bywali/ s tych był przednieyűzy Rádźim *StryjKron* 115.

(na(j))*przedniejszy między kim* [poűczenie z „naprzedniejszy” uznano teű za skűadnię sup] (7): Sam pan wűűawil go [űw. Piotra] przedneyűűym myűdzy apoűtoűy/ mocną Źkálą/ na ktorey koűcyoű zbudowan yeű *KromRozm* III M8, N; *Ordinarius servus*, Naprzednieyűzy śługą między śługami. *Mącz* 268b; *NiemObr* 27 [2 r.], 178; Piűalűym był śnac koűűioűowi alűe Diotrepes/ ktory między nimi chce być przednieyűzym [qui amat primatum gerere in eis]/ nie przyimuie nas. *WujNT* 3.*Ioann* 9.

(na)*przedniejszy nad kim, nad czym* [poűczenie z „naprzedniejszy” uznano teű za skűadnię sup] (3): *KrowObr* 18; *BibRadz* 2.*Mach* 8/22; Zgromadź mi śiedműdzyeűiat męűow s Źtářzych ludu Izraűűűkiego/ ktore ty wiefű być Źtářzymi y przednieyűzemi nad ludem *RejPosRozpr* c2v.

(na)*przedniejszy gdzie* (6): *KrowObr* 35; *BibRadz* *Num* 1/16; á ktokolűiek w domu przednieyűzy ieűű/ á nad tákową czeladzią wűadnoű alűo pánowanie ma/ tego zową goűpodarzem. *ModrzBaz* 2v; aby Senatorűka ławicą co nalepiey byłą poűtánowioną/ ktora po Krolu w káždey Rzeczypoűpolitey ieűű naprzednieyűza. *ModrzBaz* 25; *StryjKron* 592. Cf »sprawca przedniejszy na świecie«.

W poűczeniu z nazwą urűędu, funkcji, stanowiska oznacza wyűszy stopieű w hierarchii zawodowej (82): Iuű bym niedbál by pan fukaű/ albo czeladz przednieyűza *Rejűű* C4v; *RejKup* c6v; Przyűyegą przednieyűzego Śługi Woytowűkiego. *GroicPorz* g3v; *KrowObr* C2v; Y rozgniewalű Źie Fárao przeciw tem dwiemą dworzánom/ to ieűű przeciw podczalűzemu przednieyűzemu/ y przeciw piekárzowi

przednieyżemu. *BibRadz Gen* 40/2, *Ier* 52/25; Z lewey łrony [stał] [...] Czetlic Máylát Chorwát/ koniułzy przednieyży. *BielKron* 307v, 66v, 435; *Mącz* 268b; Kárdinali nie łącz inży/ iedno Presbitery ábo Diakonowie przednieyży kościoła pirwżego *WujJud* 142; *SkarŻyw* 226; *CzechEp* 220; iż Piotr ś. od Pána Chrifuła fundamentem y przednieyżym dozorcą [= *biskupem*] kościoła powfzechnego poštánowion iełt *NiemObr* 27; Archiater et Archiatus – Przednieyżi doktor. *Calep* 89b; Archigrammatei, Scribarum principes – Piłsarze przed niej szij [!] w Cancellarij. *Calep* 89b, 77b; gdy Ielus wżedł do domu iednego przednieyżego Pháryzeużá/ w łzábát ieść chlebá/ á oni go podłtrzegáli. *WujNT Luc* 14/1, s. 211; Ktemu vczynił go Confiliarzem przednieyżym téy łławnéy Rzeczypołpolitéy, y mieyfce mu przednieyżé w Senacie opifał *SarnStat* 1141, 307. Cf »przedniejszy biskup«, »przedniejszy kapłan«, »przedniejszy muzyk«, »przedniejszy pastyrz«, »przedniejsza rada«, »rycerstwo przedniejsze«.

W połączeniu tautologicznym: wyższy w stosunku do podwładnych, nie do innych będących tym samym (28): *KrowObr* 29; że też y ludzie święci á Bogu mili [...] vpor łwoy przeciw Bogu pokázowáli. A nie tylko ktorzy inży/ ále też y on przednieyży Wodz ich Moyżefz. *CzechRozm* 69v; ktory [cesarz Konstantyn] fię o zgromádzenie ie⁸⁰ [synodu] poštárał: y ná nim przednieyżym regentem był *NiemObr* 129, 66; *PaprUp* D3; pod Kopylem trzy kroć bieł Tátary/ Y w więzienie zábierał/ ich przednieyżé Cary. *KołakCath* A4; Vraczy was [cesarz turecki]/ widzimi fie/ nayprzednieyżym iákim łwym Senatorem: y obefzle was połty łwémi *OrzJan* 13; biłkup Alexándryiłki był przednieyżym Páttryárchą włchodnych kráioiw *WujNT* 125, *Act* 19/31; *SarnStat* 1093. Cf »głowy przedniejsze«, »przedniejszy hetman«, »przedniejszy pasterz«, »przedniejszy sprawca«, »przedniejszy Rzeczypospolitej sprawca«, »sprawca przedniejszy na świecie«, »przedniejszy wodz«.

W połączeniu szeregowym (1): iż Piotr był ták zacny/ y zwierchni/ y przełožony/ y przednieyży páłtyrz *NiemObr* 48.

W przeciwstawieniu: »przedniejszy ... pośledniejszy« (1): Y vczynicie [lege: uczyni cię] Pan przednieyżim á nie poślednieyżym (*marg*) W żydowłkim łtoi/ Głową á nie ogonem. (–) *BibRadz Deut* 28/13.

Wyrażenia: »(na)przedniejszy biskup« (6): Iż ktokolwiek fię zowie/ wżyłtkiego kościoła krześcijánłkiego kápłanem nawyłłłżym/ áłbo napřednieyżym Biłkupem/ ten iełt/ prawdziwym Antykryłtem. *KrowObr* 6v, 18v, 40v, Tt2; *BielKron* 205v; Bo ná przednieyżego Biłkupá nie może nikt łkárzyć/ áż zá 72. świádkow *CzechEp* 61.

bibl. »głowy przedniejsze« = *naczelnicy rodów* (1): Włzyłcy ci synowie Alzerowi/ głowy domu oycowłkiego/ przebráni rycerze waleczni/ á głowy przednieyżé [*capita principum*] *BudBib* 1.Par 7/40.

»przedniejszy hetman« = *dux exercitus, princeps nobilior a. principum PolAnt* (4): *BibRadz* 2.Par 8/9; *BudBib Iudith* 6/2, 1.*Mach* 7/26; Kledy Alexándér Król Mácedońłki wżiał przez moc Tebás/ [...] dom Timokliiéy/ o któręy teraz rzecz/ záłtąpił ieden z przednieyżych Hetmánów Alexándrowych. *KochWz* 140.

»(na)przedniejszy kapłan« [*tytuł papieża*] (2): Aby nie żadny Biskup Rzymski zwąc nie miał/ przedniejszym kapłanem ani wżycie kościoła krześcijańskiego Biskupem. *KrowObr* 17v, 17.

»(na)przedniejszy kapłan, ofiar(ow)nik« [*w tym: sup (1)*] = *arcykapłan w judaizmie; sacerdos (primus), pontifex a. princeps sacerdotum PolAnt* [szyk 13:6] (11:8): Wziął też Hethman Sáriálzá napredniejszego kapłana/ y Zofoniałzá wtorego po nim/ y trzy łtroże weścia. *BibRadz Ier* 52/24, 2.Reg 8/17, 2.Par 24/11, *Matth* 27/62, 28/11, *Ioann* 18/35; *BudBib* 1.Par 27/5, 2.Par 36/14; gdy ono [Paweł] Anániálzowi przedniejszym Ofiárnikowi pomłty od BOgá życzył *CzechRozm* 243v, 181, 264v; *CzechEp* 289, 290; *NiemObr* 9; *LatHar* 694, 709, 720; *WujNT* 493 [2 r.].

»książę (na)przedniejsze (a. przednie)« [*o różnych stanowiskach*] [*w tym: comp (8), sup (1)*] [szyk 5:5] (10): *KrowObr* 35; *Leop Ez* 38/2; *BibRadz* 1.Esdr 2/68; A tak kfiążetá przedniejszy vmienili nie po Alexándrze rozdzielić krolełtwy/ gdzie który był łtárołtá zá Alexándrá/ tám miał być pánem. *BielKron* 127, 41, 97, 100; *BielSpr* 37v; Aby królom ich [pogan] kładli ná nogi pętá/ A w okowách chowáli przednie kfiążetá. *KochPs* 216; *NiemObr* 176.

»mężowie przedni(ejszy)« [*w tym: comp (5)*] = *starszyzna, dostojnicy państwowi* [szyk 4:2] (6): Kryłtus ci to byl/ ktore^{go} ofkarżeniem przednich náłłégo ludu mężow/ gdy Pilát na krzyż wbitz kázál/ nieopuścili onij którzy go od początku milowali. *OpecŻywList* C2v; *BibRadz* Ios 14/1, 2.Par 28/12, 3.Esdr 9/16; *StryjKron* 265; wełzli ná mieyfce ku łłuchaniu zgotowane/ z hetmánami y mężami przedniejszymi miałtá onego *WujNT Act* 25/23.

bibl. »przedniejszy muzyk, śpiewak« = *przewodnik chóru; victor PolAnt* (9:3): Pieśń (albo) Pfalm fynow Korachowych. Przedniejszymu muzykowi ná Máchálácie ku chwaleniu *BudBib Ps* 87/1, *Ps* 4/1, 5/1, 6/1, 17/1, 45/1 (12).

»namiastek przedniejszy« = *papież (1)*: Abyś namiáłtká przedniejszego Apołtołłkiego/ y wżycie duchowne łtany w łwiętey pobożności záchowác raczył wyłłuchay nas Pánie. *LatHar* 177.

bibl. »przedniejszy ojcowie« = *naczelnicy rodów; principes familiarum a. patrum, capita patrum PolAnt* (7): A Ci (łá) przedniejszy ich ojcowie y rod (onych którzy) wyłzli ze mná zá krolowania krolá Artáchłfelzty/ z Bawelá. *BudBib* 1.Esdr 8/1, 1.Par 26/26, 32, 27/1, 1.Esdr 3/12, 4/2, 3.

»osoby przedniejsze« (1): Miedzy ktoremi ty łá ołoby przedniyfze domow ojcowłłkich *BibRadz Ex* 6/14.

»przedniejszy pan« = *panujący, król, władca* [szyk 3:1] (4): Conicere in provinciam omen, Wpráwić w niełzcześnie yáko gdy nie któremu páńłtwu zlie wodzy dla przedniejszego páná. *Mącz* 263b; *BielSpr* 57v [2 r.]; *NiemObr* 176.

»przedniejszy panowie (a. przedni pan), panięta« [*w tym: pl (12); comp (11)*] = *wysocy urzędnicy, dostojnicy; magnates PolAnt; principes Modrz* [szyk 8:5] (12:1): [sędziak Kazikan] yesth thesz Persa alye byl sa stharego Zophiego wciekl do Cessarza a byl przedniyfzym panem Wpersiyey *LibLeg* 9/53; *BielKron* 183, 238, 305v marg, 307v; *BudBib* *Iudith* 6/1; Ktore rołkazanie/ [...] tedy y owłze^m naywięcey należy przedniejszym w Rzeczyłpolitey Pánom [*tum in primis ad summum reipublicae consilium*]: to iest/ áby ten czás który łprołne łłpolłtwo obráca ná biełiády y ná gry/ oni obráćáli [...] ná wynáydowanie rády o dobrem rządzeniu Rzeczyłpolitey. *ModrzBaz* 26v, 24; (marg) Dziewięć łłolečności dziesiefzych Heretykow z Chorem/ Datánem/ y Abironem. (–) Oni do łiebie pierwey/

Proceres Synagogae/ to ieft/ przednie pány y rádę pociągnęli: ták y dzisieyzy odstępcy od Pánow poczęli. *SkarŻyw* 493; Nád ktorym woylkiem przełożył Erdziwiłá [...] przydawłzy mu dla porády y woienney ípráwy/ Mężow y Pąniąt przednieyzych *StryjKron* 265, 617, 637; *ActReg* 127.

»przedniejszy pasterz« = *władca* (1): gdzie by pan káždy miał ná to ołobiwe [!] baczenie mieć/ y kogo/ y iáko do tego páłterstwá do liebie miałby przypuścić á powołać/ gdyż on ieft dan przedneyzym páłterzem páńtwá onego *RejZwierc* 40v.

»(naj)przedniejszy pastyrz« [*w tym: comp* (9)] = *wyznaczony przez Chrystusa zwierzchnik Kościoła* [szyk 9:1] (10): *CzechEp* 324; tenći ieft Piotr ktory onych czáfów będąc przedneyzym páłtyrzem/ zwierzchność y władzá nád wzytkimi owczámi páńłkimi miał *NiemObr* 28, 28 [3 r.], 40, 48; *WujNT* 390, 447, 462.

»(na)przedniejsza rada« [*w tym: comp* (7)] = *doradcy królewscy* [szyk 6:2] (8): na czem gdi pana Woyewodzyny poflowye przełthacz nyechczyely a tha rzecz przifła do náłch na Syem Coronni. wifadzyłzmi przedneyfche radi náłche abi they rzeczi snoww przełvchaly. *LibLeg* 11/159, 11/137v, 161v; *OrzRozm* 12v; Przywiodł Priamus do miáftá ku miełzkániu co nazacneyze/ moźneyze/ á godneyze męże/ ze wźego krolełtwá/ ták iż wzytká rádá krolełtwá przedneyza z nim w miełcie obecnie miełzkáłá. *BielKron* 55, 361; *BielSpr* 37v; Z Kxiążęciem Rádziwiłem w małżeńftwo wftąpiłá. Z Kxiążęciem ktory teraz nawyźzym Hetmánem/ Woiewodá Wileńłkim ieft przewáżnym Pánem. Y Rádá napředneyzáz Kxięłtwá Litewłkiego *KołakCath* Bv.

»rycerstwo (a. ludzie rycerscy) przedniejsze(-y)« [szyk 2:1] (3): *BielKron* 254v, 257; nie tylko ludziom Rycersłkim przedneyzym/ trzebáby *condigna praemia* náznáczyć y konferowác: ále y młodzym/ ták iezdny iáko y piełzym *VotSzl* C2.

»(na)przedniejszy sprawca« [*w tym: comp* (4)] = *zarządca; przywódca* (5): Słuchayćie wy mię przedneyzy íprawce miełzczan Betuliłłkich/ Słowá ktorełćie dźiś mowili do ludu nie łá dobre *BibRadz Iudith* 8/9, *Gen* 43/19; *RejPos* A4; Iáko mu to krol potym poruczył/ y przełożył go przedneyzym íprawcá ná dworze łwym. *RejZwierc* [203]v; (*nagł*) Iáko poznác łpiegá w Woyłku. (-) [...] kázác fie zeyść w gromáde wzyłłłkim Przełżonym vderzywłzy w bęben/ thám rołkázác wzyłłłkim przedneyzym íprawcom/ to ieft Rotmiłłtrzem/ Stárłzym/ Setnikom/ Dziełiátnikom/ ták iezdny iáko piełzym/ áby [...] *BielSpr* 27v.

»przedniejszy Rzeczypospolitej sprawca« = *władca; princeps (reipublicae)* *Modrz* (2): Aleby fię nic lepłzego ná łwiećie złtác niemogłó/ iedno gdyby Pánowie ábo przedneyzi Rzeczypospolitey íprawce byli poboźni/ mądrzi á włzelákimi cnotámi do pánowánia y rołkázowánia potrzebne mi ozdobięni. *ModrzBaz* 49v, 83.

»sprawca przedniejszy na łwiećie« = *cesarz* (1): á Monárchia fie rozumie ieden Pan áłbo íprawcá przedneyzy ná łwiećie/ zowiemy to połpolicie Cefárłtwem. *BielKron* 9v.

»(na)przedniejszy (a. przedni) wodz [= *dowódca wojsk*]« = *dux* *Calag* [szyk 2:2] (4): ćiebie [Skanderbegu, papież] ná krolełtwo Albáńłkie przełży y potwierdzi/ y napředneyzym wodzem przełży przeciw themu okrutnikowi Máchomethowi. *BielKron* 254; *BielSpr* 22v; *Calag* 213a; *StryjKron* 210.

»przedniejszy wodz« (1): WízYTEK kościoł modlił się wstáwicznie zá przedniejszy wodzem [uwiężionym św. Piotrem] y páłtyrzem swoim/ y był wyfluchány. *WujNT* 447.

Szeregi: »napředniejszy i nachwalebniejszy« (1): A drugich dwu [ewangelistów]/ Márká y Lukalzá ś. dał nam z vczniow napředniejszy y nachwalebniejszy Apoštołow swoich/ Piotrá y Páwła ś. *WujNT* 124.

»i przedniejszy, i podlejszy« (1): ále też nań [fałszywy chrystyjanin na bliźniego]/ wżędy instyguie/ Máiftrat y przedniejszy/ y od niego postáwiony podlejszy/ á nád to y wżytko połpołtwo pobudza/ áby [...] *CzechEp* 53.

»przedniejszy a poważniejszy« (1): Fastigium tenere inter homines, Przedniejszym á poważniejszym być. *Mącz* 119c.

»powszechny i napředniejszy« (1): Páweł bowiem o sobie powieda/ Iż miał stáranie o wżytkie zbory. A przedsię z tych słow Páwłowych powżecznym/ y napředniejszym Páłtyrzem/ wyznáwáć go/ y iemu to przypifowáć/ áni się godzi/ áni Páweł/ łobie tego przywáłzczał. *NiemObr* 40.

»przedniejszy abo (i) starszy« [szyk 1:1] (2): Gdzie téż słała się téż łpora między niemi [apostołami]/ ktoby z nich miał być węższy (*marg*) przedniejszy abo stárszy (–) *MurzNT Luc* 22/24; *RejPosRozpr* c2v.

»napředniejszy i na(j)wyszszy« (2): Ian Konstántynopolcki vtzynieł Koncylium/ ná którym się kazał zwáć napředniejszym/ y náiwyszym Pátryarchą/ to iełt/ Papieżem wżyfłthkich kościołow krześcijáńskich. *KrowObr* 29, 4.

»zwi(e)rzchni i (a) przedniejszy« (2): przedię ty pomni iżeś páłterz oney owieczki swoiey á dużyczki swoiey/ á cíln sie kędy mozełz do wiernego głosu zwirzchniego á onego przedniejszego páłterzá swoiego. *RejPos* 125; *NiemObr* 28. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

W przén (16) : tedy tę Propoficią łpifawłszy/ podawam wżyfłtkim stánom tey Nawy/ przez ręce y obronę Wáłzey K. M. iáko przedniego Zeglarzá y kierowniká. *PowodPr* 2.

Wyrażenia określające Boga i Chrystusa: »przedniejsza głowa« [szyk 2:2] (4): *WujJud* 121v, 122; *CzechRozm* 52v; Iż Pan Chrístus iełt głową przedniejszą kościoła Bożego. *WujNT* 669.

»(na)przedniejszy pasterz« = *princeps pastorum* *Vulg* [szyk 6:1] (7): A tákowych páłterzow iełt napředniejszy y nawyłszy páłterz P. Kryłtus syn Boży *KrowObr* 4, 4v; *Leop* 1.*Petr* 5/4; *RejPos* 125; *NiemObr* 43 [3 r.].

»(naj)przedniejszy sprawca« (2): Tákowej wiáry napředniejszy łprawcá iełt pan Bog łam/ ktoremu się tak vpodobáło/ áby przez pewne śródki/ tákowej wiáry ludziom wżyczał *NiemObr* 69; Ponieważ on iełt przedniejszy łprawcá/ y pirwłza przyczyná łkutku tego: á ludzie tylko łudzy y naczynia iego *WujNT* 38.

»(na)przedniejszy wodz« (2): A tych [owieczek] napředniejszym wodzem iełt on dobri Páłterz Pan Kryłtus/ ktory mowi Piotrowi ł. Pás owce moie. *RejPosRozpr* c2; *WujNT* 778 *marg*.

Przen (2) : A kto bogáctwá chce nábywáć/ musí bárzo iey [fortuny] napředniyszemu márfzałkowi łákomłtwnu przyłługowáć *RejZwierc* 122.

Wyrażenie: »napředniejszy wodz« (1): iż prawdá iełt napředniejszy wodz v włzech inych cnot. *RejZwierc* 83v.

αααα. W funkcji rzeczownika; *primas Modrz, Calep; caput, magnas PolAnt; optimas, primus a. princeps in civitate, summas, vir primarius Calep (54)* : bo łami krolowie/ Ku wżytkiemu łzaleńftwu/ byli powodowie. Aby była pobożność/ v przednich zoftálá/ Pewnie żeby y w drugich/ też tám być muftálá. *HistHel [A2]v*; Bywa też y to [...] / iż dla grzechow ludu obłudnicy pánuią/ á złońnicy bywáią przednieyftzymi. *ModrzBaz 144v; NiemObr 29; Calep 135b, 848a, 1029b.*

przedniejszy u kogo (1): V Chewrończykow Iedviah przednieyftzy *BudBib 1.Par 26/31.*

przedniejszy z kogo (9): y łpádlá z niebá gwiazdá wielka (*marg*) Przednieyftzy z odftzczenieńcow. (-) *BibRadz Apoc 8/10, 1.Esdr 7/28; BudBib 1.Esdr 7/28.* Cf »przedniejszy z ludu«, »przedniejszy z pokolenia«.

przedniejszy miedzy kim (4): *LatHar 698*; A oto mąż imieniem Zácheuř: ktory był Arcycelnikiem (*marg*) Książęciem, ábo przednieyftzym miedzy Celnikámi. (-) [*princeps erat publicanorum*]/ á ktemu bogáтым: [...] *WujNT Luc 19/2, Aaaaaa4, Aaaaaa4v.*

przedniejszy nad kim (14): Cf »przedniejszy nad ludem«, »przedniejszy nad hufy«, »przedniejszy nad łpiewaki«.

(*na*)*przedniejszy gdzie [w tym: sup (1)] (10)*: *LibLeg 11/100v*; [*bali się Żyda Mardocheusza*] o ktorym wiedzieli że był przednieyftzym ná dworze krolówkim/ á że wiele mogł. *Leop Esth 9/4; RejPos 23; BudBib 1.Esdr 8/17*; Tedy Krifpus przednieyftzy w zgromádeniu vwierzył Pánu ze wżyftkim domem łwym *CzechRozm 258*; [*panu Mikołajowi Mieleckiemu, wojewodzie ziemi podolskiej*] Abyś ná tey grńnicy będący przednieyftzym/ Rádził z nimi o pokoy w czálie teráznieyftzym. *PaprPan A4v.* Cf »przedniejszy w narodziech«, »w radzie przedniejszy«, »przedniejszy w wojsce«.

przedniejszy czyi (1): Na ořtatek Darius z łwymi przednieyftzymi począł vciekać *BielŻyw 153.*

W połączeniach szeregowych (3): Thedyć tym obyztáiem/ muftál przed Koncylium Florenckim Papięż [...] niebyć przełozonym Bifkupem/ áni przednieyftzym/ áni potomkiem Piotrowym/ áni Wikáryim Kryftułowym/ áni wżyftkiego kořciolá głowá/ áni też pierwey páłł/ áni rządzil/ áni łpřawowál/ wżyfthek Kořciol krzeřcijánłki? *KrowObr 18v; BibRadz 1.Par 28/1, 2.Par 23/20.*

W przeciwstawieniu: »niewolnik ... przedniejszy« (1): Iż pan z niewolnika łwego Vdziałál go [*Józefa*] przednieyftzego A tak mu łie iuż przyuczył Ze mu wżytek dom poruczył *RejJóz D4v.*

Połączenie: »przedniejszy ... wtory ... trzeci« (1): Hezer przednieyftzy (*marg*) głowá (-)/ Howad-iah wtory/ Eliaw trzeći *BudBib 1.Par 12/9.*

Wyrażenia: »przedniejszy z ludu, nad ludem, wszego ludu« = *caput populi, magnas, princeps congregationis a. populi PolAnt; praepositus multitudinis Vulg (3:2:1)*; *BibRadz Num 11/16, 31/13, 2.Esdr 10/14, 3.Esdr 9/12, Eccli 33/19*; Y łtánęli przednieyftzy wżego ludu/ wżech pokoleni Izráelowych *BudBib Iudic 20/2.*

»przedniejszy z pokolenia, z narodu, w narodziech, w domach, domow, nad hufy« = *naczelnicy rodów izraelskich (2:1:1:1:1)*: Cić wżyftcy łą łynowie Áłforowi przednieyftzy w narodziech łwych *BibRadz 1.Par 7/40*; Tedy Dawid zebrał do Ieruzálem wżytki Kfiążętá Izráelłkie y przednieyftze z káżdego pokolenia y przednieyftze nád hufy ktore łłużyli Krolowi *BibRadz 1.Par 28/1*; Tákże y w Ieruzálem pořtánowil Iozáfát [*sędziów*] z Lewitow y z káplanow/ y zprzednieyftzych domow [*de*

principibus familiarum] Izraelskich dla sędów Pánńkich/ y dla sędów iego *BibRadz 2.Par 19/8, 1.Par 8/10, 23/24, 28/1; BudBib Num 11/16.*

»w radzie przedniejszy« = *przewodniczący radzie (1)*: ábo iefli też sámemu Krolowi/ ábo w rádźie przedniejszyemu [*ipsimet praesidi*]/ cokolwiek lepszego [*przy wotowaniu*] ná myśl przyidzie/ niech okaże przyczynę/ dla czego co roznego od wynalazku wietłzey srony ma być przyięto. *ModrzBaz 29v.*

bibl. »przedniejszy nad śpiewaki« = *przewodnik chóru; victor PolAnt (11)*: Przedniejszyemu nád śpiewaki na Neginoth y Seminith/ pieśń Dawidowá. *BibRadz Ps 6/1, Ps 17/1, 40/1, 41/1, I 303d marg, Ps 50/1 (10)*; Bo zá czásów Dawida y Aláfá byli od dawnych czásów postánowieni przedniejszy nád śpiewaki co by śpiewáli piołnki chwały dziękuiąc Bogu. *BudBib 2.Esdr 12/46.*

»przedniejszy w wojsce« = *dowódcy (1)*: Krol w then czás do wojská przyechawłszy/ [...] przedniejszy w sędziach w wojsce zezwawłszy/ pytał Páwła Tomory Hetmaná przed w sędziach *BielKron 307.*

Szeregi: »przedniejszy i (to jest) głowy« [*szyk 1:1*] (2): Ci (byli) záwołáni we zborze/ przedniejszy z pokoleni oyców sędziach/ y głowami powiatów Izraelskich [*maiores tribuum patrum suorum et principes millium Israel*]. *BudBib Num 1/16, I 221d marg. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]*

»(jako) książę(ta) i (a jako, abo) przedniejszy« = *principes, principes PolAnt [szyk 2:1] (3)*; *BibRadz 1.Par 28/1*; iż Apóstołowie/ ktorzy iuż byli iáko przedniejszy á iáko książęta w zebraniu onym/ niechcieli sędziach nic báwić żadnymi sędziach sędziach tego *RejPos 23; WujNT 271 marg.*

»przedniejszy i nazacniejszy« (1): tákże przedniejszy y nazacniejszy [*praepositi et magistratus*] stáli sędziach uczestniki tey złości *BudBib 3.Esdr 8/69.*

»przedniejszy a sprawce« (1): Słuchaycież mię przedniejszy nád ludem/ á sędziach zgromádenia [*Audite magnates et rectores ecclesiae auribus percipite*] nákłońcie vchá sędziach ku mnie. *BibRadz Eccli 33/19.*

»przedniejszy i starszy (a. starcy)« = *principes et seniores PolAnt [szyk 2:1] (3)*; *BibRadz Num 11/16; BudBib 1.Mach 1/27*; A przedniejszy między kápłany/ y stárfy nád ludem/ námowili lud póspolity/ áby wyprošili Bárábbázá; á Iezufá sędziach. *LatHar 698.*

ααα. *O ludziach ocenianych negatywnie (8)* : *RejWiz 164v*; Iednego czásu [*czarci*] przyšli iáko wielkie wojsko iednych: y obstąpili iego komorkę/ y czynić igrzyská poczęli [...]: á ieden z nich przedniejszy/ uczynił się Oycem S. *Wilhelmá SkarŻyw 167.*

W połączeniu tautologicznym (1): Wedle sędziach ich wláfnych/ ktorych Herft ich przedniejszy w kátechimie sędziach vżywa/ to widzē/ iż [...] *CzechRozm 97v.*

Wyrażenie: »przedniejszy wodz« (2): [*mówi*] że on [*ksiądz kanonik*] y z tym zgody nie ma. Iáko naprzod z sędziach Bożym. Potym z kościołem sędziach/ ktemu z sędziach swoimi patrefámi/ nád to iefcže y z przedniejszy tu v nas w Polšcže wodzem sędziach I.M. X. Arcybiskupem Gnieźnieńskim *CzechEp 187; WujNT 838.*

Przen (3) : iż Antychryst miał mieć zá przedniejszy sędziach sędziach namieftniká (*praefidentem*) ábo márfzáłká: nie Bogác iednego [...]: á i Iezufá [...]: ále dyabła/ Smoká onego piekielnego/ [...] który mu moc tę dał/ y zwierzchność *CzechEp 422, 421, 426.*

ββ. *Należący do wyższej klasy społecznej lub do wyższej warstwy w swojej klasie: bogaty, możny, wpływowy; nobilis PolAnt, Vulg (102) : [Król Gieza] iuż będąc w ftárym wieku/ powołałszy k łobie pánow/ łyna/ żony/ y innych przednieyfzych obywatelow/ vpominał ie áby [...] BielKron 299v, 412; KochMon 28; niektorzy z nich [...] przyłączyli łię ku Pawłu y Syli: nabożnych też Grekow mnoftwo wielkie/ j niewiałt przednieyfzych nie máło. BudNT Act 17/4; Przed Krolem Niwerneńkie Kfiążę [...] y Elbieńkie/ Tákże też inłzy włzyfcy przedni Fráncuzowie/ Káżdego prowadzili dwa Woiewodowie. StryjWjaz B4v; SkarŻyw 187, [407], 601; Polfkich Sláchćicow tylko dwa przednich zginęło/ Iákubowłki z Cziulickim StryjKron 532; potkawłszy łię dwa kroć z Tátary poráził ich [...]/ Murzow też y Vlanow przednieyfzych kilka poimał. StryjKron 752, 170, 290, 421, 658, 772; ActReg 61; Lecz Zydowie podułczyli niewiałty nabożne y vczćiwe/ y przednieyfze miełczány [primos civitatis]: y wzbudziłi prześładowánie ná Páwłá y Bárnábáłzá WułNT Act 13/50, s. 514, Act 17/4; KmitaSpit C4; PowodPr 58; SkarKazSej 691a.*

przedniejszy gdzie (3): ModrzBaz 25; W doftátku wielkim miernie żył zá wieku łwego. Máiąc Małżonkę z domu prześławnych z Tęćżynow Grábiow w Polfczće przednieyfzych á Koronnych łynow. KołakCath B; GrabPospR N3v.

W przeciwstawieniach: »przedni(ejszy) ... pospolity (a. pospolstwo) (4), naniższy, podlejszy, pośledni, prosty« (8): Pozwawłszy tych Trzech przednieyfych łtanow/ ydzie łzukać kogo pośpolitego człowieká Rejkup d4; nie potrzebá łprawiec od prołtych ludzi wybránych/ iedno od przednieyfzych. BielKron 119; A ielłże tę łzczodrobliwość Króla łwego precz od łiebie Litwá odrzući/ niechay to wié/ że oná áni Koronie Polłkiéy/ áni Litwin żaden/ by téż był nayzacnieyfzy y nayprzednieyfzy/ naniżłzemu Polakowi w niczym równym być nie może. OrzQuin Q3v; ModrzBaz 89v; SkarŻyw 230; LatHar 679; GrabPospR M4v; to nędzá nie Pan/ co w łuknie y w liśie Sługi nośi: więc záwłże y Kuny y Ryśie Ná powłzednie pod iedwab kupuie/ ták przednim Ołobom/ iáko inłzym páchołkom poślednim. KlonWor 56.

Wyrażenia: »przedni(ejsz)e domy, familije« [w tym: przednie (1)] [szyk 4:1] (3:2): StryjKron 72; Władifław Starłzi Sin Iagielow po łmierci Oycowłłkiei na Krolełtwo obran potem na Wegierłkie zwielka łzkoda R:P: itamełmigo á przinim wieli zacnich mezow domow przednieifzych z Polłki ołtradali. PaprUp C4; SarnStat 1012, 1022; PowodPr 20.

»książęta przedniejsze« [szyk 2:1] (3): tám łie nań łmowilo łiedmńdziefiąt Rułkich kfiążąt przednieyfzych BielKron 356v; StryjKron 115, 385.

»ludzie (a. czł(owi)ek przedniejszy), lud (co) (na)przedniejszy (a. przedni)« [w tym: przedni (1)] [szyk 8:4] (11:1): Potym Alkáir od Zolimá wzięt/ y lud przednieyfzy włzytek wyśćinan. BielKron 259, 119; KochOdpr B4v; KochPs 116; SkarŻyw 103, 230, 309; ActReg 69; LatHar 679; miełczćanie przytem y przednieyfzy robotnego łtanu ludzie niechby łtrzelcow piełzych wypráwowáli/ łkąd téż piełzego ludu może być z potrzebę/ inłzy robotnego łtanu ludzie podlełzy y vbołłzy/ [...] robotniki z rydlámi [...] wypráwiá GrabPospR M4v, N3v; tákżeć wielki pocżátek bęđzie napráwy/ gdy ludzie przedni ktorzy wzorem drugich łá/ wrocá łie do powinności łwych/ y drugich przyłkádem y łtáraniem zá łobá poćiągáć bęđá. PowodPr 80.

»przedni(ejsz)e osoby« (3): Sic apud Romanos erant Megalenses funebres, Plebei, Appollinares, Ty pierwŹe Megalenses były wŹawione ku czci więŹszym Bogóm/ Ty drugie gdy przednieyŹe osoby do grobu nieŹiono/ albo teŹ ná vrząd wŹadzano. *Mącz* 198d; *KlonWor* 56. Cf »ani pospolity człowiek, ani przedniejsze osoby«.

»przedni(ejszy) (napredniejszy) pan(owie)« [*w tym: pl (25); comp i sup (22)*] = członkowie (członek) wyższej warstwy społecznej, możnowładcy; *proceres Mącz, Modrz, Cn; magnates Mącz, Cn; optimates, principes Modrz, Cn; columen, megistanes, nobilissimi, potentes, potestates, primates, primores, primus civitatis a. genere a. nobilitate, principes classium, summates viri Cn* [szyk 20:6] (26): *RejZwierz* 120; NiewiáŹhá máiac baczenie ná Źtan krolewki/ dopomogŹá mu [królowi Zygmuntowi] z więŹzenia/ wŹákŹe iey to dobrze oddaŹ/ iŹ iey dwu Źynu przedniemi pány w Węgrzech wdziaŹaŹ *BielKron* 303v, 82v, 126v, 179v, 183, 305v, 412; *Mącz* 204c; A gdy krol byŹ w namiocie s pány Źwemi/ rádzac iuŹ iákoby ku Źturmu przypuŹciŹ/ ten ScewoŹá [...] popadŹy Źpis ŹkocŹyŹ do namiotu onego/ y zabiŹ pána czo naprednieyŹzego co podle krolá ŹiedziaŹ *RejZwierz* 86v; *BielSpr* 53v; O naprednieyŹszych paniech Woiewodcthwá RuŹkiego/ y o inŹszych mężach zacnych ktorzy Źie tymi kráymi báwia. *PaprPan* C; *ModrzBaz* 55v, 94; *SkarJedn* 381; *SkarŹyw* 317, 492; Ale y w woŹku PolŹkim/ [...] byŹo teŹ wiele miedzy Pány przednieyŹzymi y Senatory Proditorow *StryjKron* 572; ktorzy [król] [...] z oŹmiá przednieyŹzych Pánow koronnych rádeŹ táiemná miał *StryjKron* 617, 385, 662; *WerGoŹc* 213. Cf *Szeregi*.

»(na)przedniejszy (a. przedni) stan« (4): *RejKup* d4; *HistAlHUNG* A3; drudzy [sędziowie] teŹ Źá/ ktorzy zacnego á przednieyŹzego Źtanu ludŹi [*inter optimates ac praestantes*]/ á drudzy poŹpolitego człowieka Źadzá. *ModrzBaz* 89v; *PowodPr* 44.

»przedniejsza Źlachta« = *możnowładcy* (1): *Magnates pro proceribus, PrzednieyŹi pánowie/ PrzednieyŹza á powaŹnieyŹzá Źliáchtá. Mącz* 204c.

Szeregi: »bogaty i przedniejszy« (1): ByŹ teŹ tu drugi bogáty y przednieyŹy czŹek/ ktorzy miał Źonę bogoboyná/ á iednę corkę zniá. *SkarŹyw* 103.

»ksiáŹeŹ(ta) i (albo) pan(owie) przedni(ejszy)« [szyk 2:1] (3): *BielKron* 57v; w tey [*trzeciej rocie rzymskiej*] teŹ byŹi co przednieyŹy mężowie/ gdyŹ táM KŹiáŹeŹ albo przedni pan ŹtawaŹ w poyŹródku. *BielSpr* 14; *StryjKron* 592.

»lud pospolity i przedniejszy panowie« (1): Bo to nieprzynoŹi zwierzchnemu Panu/ áni RzeczypoŹpolitey poŹytku/ gdyby lud poŹpolity y przednieyŹi Pánowie [*populares optimatesque*] zwyczáili Źię nie mowiŹ/ áni rozumieŹ/ iedno coby Źię ich Pánu podobáŹo. *ModrzBaz* 81v.

»przedniejszy a powaŹniejszy« (1): *Mącz* 204c cf »przedniejsza Źlachta«.

»ani pospolity człowiek, ani przedniejsze osoby« (1): ZáprawdeŹ áni poŹpolitego człowieka/ áni przednieyŹych w Źiemi ofob [*nec popularis, nec optimatum administratio*] pánowanie/ niemoŹe Źię ná vrzędŹie Źwym przyŹtoynie záchowác/ ieliby pirwey niewięŹo ná Źię podobieŹŹwá pánowania iedney ofoby *ModrzBaz* 25.

»wielki a przedniejszy« (1): A W. M. wielkim a przednieyŹym Źthanom nawięcei tego potrzeba *HistAlHUNG* A3.

»zacny (najzacniejszy) i (a) przedniejszy« (3): *OrzQuin* Q3v; *ModrzBaz* 89v; Co wżyftko może záhamować Conſtitucią o tem poſtanowiwſzy/ iákoż tego widzę wiele ludzi zacnych y przedniejszych w Rzeczyp. náłzey pilnie żądáią y prágną *GrabPospR* N3v.

»co naprzedniejszy, znakomici« (1): Ludźie co na przedniejszy/ ludzie znákomići We wżytkim Izráhelu nagle fá pobići. *KochPs* 116.

W przén (2) : (*nagl*) Ná Lodzią Herb Ítárádawny w Polſzcze. (-) [...] A káždy Ítan zacny bywa/ Ktory ná tey Lodzi pływa. Dziś zacni z Gorki pánowie/ Są iey przedniejszy wodzowie. *RejZwierc* Av; Widzę przedniejszy kwiát przy boku iego [*króla*] Wżyftkich trzech Ítanow narodu Polſkiego *GrochKal* 25.

ααα. *W funkcji rzeczownika* (23) : *BibRadz* 4.*Esdr* 15/16; ktorzy byli proſtego niſkiego narodu y vbogiego/ zwano tákie Plebei/ á przedniejszy od nich zwano Patres/ to ieſt oycowie/ á ſyny ich zwano Pátricij *BielKron* 99; Wiele ich nágo chodzą/ ále co przedniejszy chodzą w biſye *BielKron* 452, 215, 461v; *HistHel* [A2].

przedniejszy z kogo (3): *BudNT Act* 25/2; Y Ízli do niego Arcykáplani y przedniejszy z Zydow przeciw Páwłowi *WujNT Act* 25/2, *Act* 28/17.

przedniejszy skąd (2): *BibRadz Act* 19/31; A ci byli przedniejszy z Teſſáloniki; (*marg*) zacniejszy nád inne ktorzy fá w Theſſálonice. G. (-) ktorzy przyięli ſłowo Boze ze wżytką ochotą *WujNT Act* 17/11.

przedniejszy gdzie (1): Herod w dzień národzenia ſwego Íprawił wieczerzą ná pány ſwoie/ y ná przedniejszy w Gálideiey. *WujNT Mar* 6/21.

przedniejszy czyi (1): [*Fulwius*] roſkazał przedniejszym ſwoim áby ſie ſkádáli ná then naiem [*hetmana z nieprzyjacielſkiego wojska*] co kto może mieć Srebrá y Złóthá/ á poſłác do woyská nieprzyacielſkiego *BielSpr* 39v.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy krainy (1): iż Herod ná dzień národzenia ſwego wczynił wieczerzą pánom y hetmánom/ y przedniejszym Gálideyſkim. *BudNT Mar* 6/21.

W połączeniach szeregowych (5): Podał ktemu Bog moy do ſercá me⁸⁰/ ábych zebrał przedniejszy y przełożone/ y lud poſpolity żeby podług národow ſwych obliczeni byli *BibRadz* 2.*Esdr* 7/5; *BudBib* 2.*Esdr* 2/16, 7/4; *BudNT Mar* 6/21; *WujNT Mar* 6/21.

W przeciwstawieniach: »chudzi (pacholcy) (2), lud ... przedni(ejszy)« (3): ci ktorzy są chudzi, za oddaniem broniey bez zadnei ranzon albo okupu wolno będą puszczeni przedniejszy bedabezpiecni zdrowia y wolności, za okupem który sienamowi. *ActReg* 75, 75; Co ſię iey [*monarchii rzymskiej*] źle powiodło: gdy ábo wiele przednich/ ábo lud ſam w iednym onym mieſcie rządził. *SkarKazSej* 690a.

Wyrażenie: »przedniejszy między ludem, ludu« (1:1): Y porąba ſiekierą gęſtwy leſne/ á Liban gwałtownie vpádnie. (*marg*) Rozumie Kfiążętá y przedniejszy między ludem ſwoim. (-) *BibRadz Is* 10/34; *LatHar* 334.

Szeregi: »książęta, (i) przedniejszy« (2): *BibRadz* I 358c *marg*; Aby go poſádził z Kſiáżęty/ z przedniejszymi ludu ſwego. *LatHar* 334.

»przedniejszy i lud« (1): Y obwołano w Iudzie y w Ieruzalem aby znořzono Pánu podátek [...]. A byli temu rádži wřzyfcy przednieyfzy y wřzytek lud [*omnes principes et omnis populus*]/ á przynařzáli y kładli do oney Skrzynie *BibRadz 2.Par 24/10*.

β. Ze względu na działalność, zasługi, osiągnięcia: wybitny, doskonały, znakomity, sławny, przodujący w jakiejś dziedzinie (67) : *GliczKsiąż M8v; KrowObr 14*; Iuzem ná poły ořiwiał/ á iefzczem takiego rořdziału Státutu Polřkiego nieřlyřzał/ á toćiem też bywał wierz mi miedzy Prokuratory przednieyfzymi. *OrzRozm D4; BielKron 91v; OrzQuin I4v; WujJud 144v; PaprPan kt*; Niektorzi też/ ktorzi w pámięci ludzkiey przednieyfzemi řą/ řadney náuki nieopuřćili/ w ktoreyby řię wiele ćwiczyć niemieli. *ModrzBaz [16]v, 80*; A gdy do náuki řpořobny był/ z Egiptu wřzytkiey y z Grecyey co napřednieyřze vczone y Philozophy dáá mu zá náuczyćiele. *Skarřyw 478, A5, 384, 597; StryjKron 66; CzechEp 195 [2 r.]*; Zgadzało řię ná to wiele řtárych onych przednieyfzych oycow/ iż Antychryřt w Rzymie okazać řię miał *NiemObr 173*; co [*nieznajomość prawa*] znać nie iedno z decretow rořnych w iednákiey rzczy/ ále y z wářzych przednich prákytkow/ ktorych więc ludzie do řwyc řpráw wřywaia *GórnRozm E4v; WujNT 883; WysKaz 42*; WSpómináiać przednie Senatry przy wydániu tego Státutu, widziałoby mi řie, Iářnie Wielmo. M. Pánie, zá wielkie *delictum*, ábych miał w tym rzedźie przeřtápić W. M. mégo M. Pána *SarnStat 879, 863*; Przedni Mędrzec Grecki [*Platon*] ná dwu głownych rzczych řádźil dobre R.P. řtánowanie. *PowodPr 77, 42; SkarKaz 117b*.

napředniejszy kogo [= z kogo] (1): Oczym [*że uczyć się należy tylko za młodu*] przeciwny [!] rořřádek on Cato narodu Porcie napřednieyfzy dawał. Ktory Laćinřkiego ięzyka w podřtarzałóři/ á Greckiego zaprawdę iuz w řtarořci nauczył řię *KwiatKsiąż E4*.

(*na*)*przedniejszy z kogo* [*połączenie z „napředniejszy” uznano też za składnię sup*] (3): A miedzy nimi byli przednieyfzemi z Izraělczykow/ Ařydeyczycy *BibRadz 1.Mach 7/13; BudBib 1.Mach 7/13*; Stephan z nich [*diakonów*] napřednieyfzy známienite czyni do ludzi kazánie *WujNT 512*.

(*na*)*przedniejszy (a. przedni) miedzy kim* [*połączenia z „napředniejszy” uznano też za składnię sup*] (12): Ařiftoteles Filozow myedzy inřřfemi napřednyeyřly/ thák o tem mrimánye řwe nam ořtáwił. *GliczKsiąż P2v; GroicPorz A4v; KrowObr 15; BibRadz 1.Mach 7/13*; Gorgones Dziewki Phorci które Perřeus porářił/ miedzi któremi Meduřa przednieyřza była *Mqcz 147b; BudBib 1.Mach 7/13; Skarřyw 231, 518; CzechEpPORz **2v*; Zazdrořć też y nienawiřć przyniořlá řmierć onemu zacnemu/ á málo miedzy wřzytkimi Philozophy nie przedniemu/ Sokrateřowi *Phil K4; WujNT Act 15/22; SkarKaz 606b*.

przedni(ejszy) w czym (7): izem poznał w. W. *inter Principes Viros* w vmieiętnořci Práwá Mieyřkiego/ być napřednieyřzego *GroicPorz A4v; BibRadz *5; RejPos 234v; Eřt genus hominum qui effe primos se omniu^m rerum volunt, Nec sunt tamen: hos confector*. To iefř/ Iefř rodzay ludzi/ ktorzi chcá aby ie przednieyfzymi w káźdey rzczy miano/ á nieřą *ModrzBaz 39v, 121v; GrabowSet A2v; KolakCath B2v*.

przedniejszy gdzie (4): Iozefus piřze iż ty dwie bábie [*tj. połořne*] były napřednieyřze ná ten czas w Egiptcie. *BibRadz I 31b marg; ModrzBaz 121v*; A teraz bierz z rąk moich Proporzec dźięlnęgo Piřorimá/ w Sármaćkim kráiu przednieyřzego *KochPropKKoch 4*; Pátrzáy goráçořci (Piotrowey) iákoć w tey gromáďzie przednieyřzym iefř *WujNT 398*.

W przeciwstawieniu: »podły ... przedniejszy« (1): A twierdzili to nie podli ktorzy/ [...] ále fkoró po czásiech Apóstołfkich w kilkudziesiát lat/ málo nieprzedniejszy. Iáko/ Ireneufz [...] *CzechEp* 196.

W charakterystycznych połączeniach: (na)przedniejszy(-a) (przedni) *dobrodziej, doktor* (4), *ewanjelik, filozof* (3), *historyk, katolik, ludzie* (2), *mąż, mędrzec, mistrz, ojcowie, osoba, pan, patresowie, pisarz, pisorym, praktyk, prokurator, prorok* (2), *senator* (2), *składacz, sługa, święci* (2), *uczeń* (2), *uczony*; (na)przedniejszy(-e) *miedzy białemi głowami, bracią, doktory* (2), *dziewkami, filozofy, kapłanami, inter principes viros*; (na)przedniejszy *w dzielnościach, w każdej rzeczy, w nabożeństwie, w naukach, w umiejętności prawa.*

Szeregi: »pierwszy i przedniejszy« (1): ná ten czás poługowanie zborowe/ włafne y porządne będzie/ kiedy do tych pierwzych/ y przedniejszych sług Prorokow y Apóstołow/ przyfłofowane będzie. *NiemObr* 36.

»przedni a przewyborniejszy« (1): [na synod w Florencji przyjechał] sam osobą fwoią Iozeph Pátryarchá Cárogrocki/ y przy nim wiele Metropolitow y Biskupow Greckich/ y innych przednich á fprzewyborniejszych [!] Doktorow/ y co náuczeńszych z Grecyey osob. *SkarJedn* 267.

»uczeńszy i przedniejszy« (1): bo málo nie wśyfcy miedzy nimi vczeńszy y przedniejszy pogánfkimi Filozofami przedtym byli *CzechEpPORz* **2v.

»(i) przedni (a. przedniejszy) i (a) zacny (a. zacniejszy)« [szyk 2:1] (3): gdyż to pewna iż Greckie zbory y przedniejszye zówždy y fćarfze były: y przedniejszye y zacniejszye Pifárze miály. *CzechEp* 14; *Phil* K4; *WujNT* 300.

»najprzedniejszy, najznamienitszy« (1): *Classici authores aut scriptores dicuntur, Náyprzedniejszy/ Nayznamienitfzy skłádácz.* *Mącz* 56a.

ααα. *W funkcji rzeczownika* (4) : *CzechEp* 265; *ActReg* 184; Nie máfz iufz [w burgundzkim kolegium] áni onych Cárpentáriufow. Y inych, co przedniejszy pomárli, o ktorých Przed láty fłychác było. *CiekPotr* 87.

przedniejszy z kogo (1): gdyż mié fami z nich [katolików] przedniejszy/ z te⁸⁰ wypuścili [...] żebyim im w tym nie wierzył/ coby nie z fłowá Bożego przywodzili *CzechEp* 139.

αα. *O ludziach ocenianych negatywnie* (9) : Ták bowiem piífe ieden przedniejszy wykřetarz: *Potuit Petrus* [...] *NiemObr* 54; iákich [bluźnierstw] fię káždy náczytác y náfluchác może/ miedzy tym wśelákiey nieprawdy przedniejszym Miítrze^m [tj. *Lutrem*]/ y vcźniami iego. *ReszPrz* 61, 55; Przez tę zás drugá beftyą Richárdus/ Anfelmus y inni/ dobrze rozumieią przedniejszego fałszywego proroká ábo káznodieię Antychriftufowego *WujNT* 716, 838, 869.

W przeciwstawieniach: »przedniejszy ... drobny, mniejszy« (2): Antychrift ieden przedniejszy, ále drobnych wiele. *WujNT* 820 *marg*, Xxxxxv.

Szereg: »przedniejszy i znaczniejszy« (1): Czáfu iednego/ gdy wychodził zkomory iedney przedniejszy y w tym niewfłtydzie znáczniejszey wśzetecznicy: [...] *SkarŻyw* 107.

γ. *Ze względu na cechy osobiste: pełen zalet, szanowany; w określonym działaniu: dobry, gorliwy* (19) : Ktemu iż ná to zwirzchnóć Pan káždá wyládził/ Aby przez nię tym fnádniey o šírotkach rádził/ Chcąc byfcie przedniejszymi opiekunmi byli *HistLan* Ev; ále ferce fwe zwyciężyć/ gniew pohámowác/ zwycięftwá miernie vżywác/ wielkiego to y męźnego fercá rzecz ieft: y zda mi się/ że

ktoby się tak sprawował/ nie na- (*kust*) przedniey- (-) dneiyłzym [!] ludziam ma być porowan/ ále Bogu podobnym ma być poczytan. *ModrzBaz* 7; niezdroznaby była rzecz/ o każdy nakład używać rady przednieyłych á rozładnych oob *ModrzBaz* 22, 39v [2 r.]; *NiemObr* 46, 85; *KlonFlis* A3.

[*naprzedniejszy w co*: Włpomniacie/ iák Leánder piękną Herę swoię/ Y Achilles ferdeczny/ co spułtołzył Troię/ Miłował naprzednieyła w gładkość Bryseidę *ZbylEpit* 9.]

przedni czym (1): Niech liczą Fábuiufá/ niech tyśiacmi kładą/ Cámilufow/ łą przedni ták woyną iák rádą/ Krolom znáczne Kśiążetá cni Rádziwiłowie *SapEpit* A3.

przedniejszy w czym (1): Tákem krotko wypifał/ telko co przednieyłze [*Podolany*]/ W Rycerfkich spráwach tákże w inych co biegleyłze. *Paprpán* Cc4.

Szeregi: »co przedniejszy i co mędrszy« (1): nie iedney/ ábo nie kilku oob rady w spráwowaniu rzeczy [*król i zwierzchni panowie*] używać máią/ ále wiela oob/ y tych nie ledá iákich/ ále co przednieyłych y co mędrłzych [*optimorum et prudentissimorum*] *ModrzBaz* 24v.

»przedni i pierwszy« (1): ále y one pány/ ktorých było dwieście y pięćdziesiąt przednich ludzi y pierwłzch ktorých do rady wzywano/ ktorzj kádzielnicę kápłáńfką brác w rękę znimi śmieli/ pozábijał P. Bog *SkarŻyw* 483.

»wierniejszy i przedniejszy« (1): [*przyjaciele Jan Kochanowski z Andrzejem Nideckim*] włztykie fecretá ingenij z sobą communicowali/ y ieden nád drugiego/ [...] nie mieli/ áni mieć chcieli rzeczy fwych cenforá wierneyłzego y przedneyłzego. *KochCzJan* A2v.

»wybrani a przedni« (1): ktore práwo bądź od yednego/ álbo od nyektorych wybráných á przednich ludzi/ bądź też od włłego zboru postánowyone/ nye záułłe dobre/ porządne/ pożyteczne/ y doftáteczne bywa [...]. Bo y yeden y killká ich/ álbo killkanałcy/ by też namędrłly byli/ włlyłtkyego co potzebá [!] obáczyć nyemogá *KromRozm II* a4v.

Przen (4) : (*marg*) Rádni pánowie człowieká pocźciwego. (-) Weźmiłz łobie do rady ony co naprzednieyłze pány/ to iest spráwiedliwość/ pomierność/ pobożność/ poćciwość/ włpaniłość/ káżdemu nieodmienną wiaré á prawdę. *RejZwierc* 146v.

a) *O Bogu* (3) : y proś [*w modlitwie*] Pána Bogá twego [...] álbo o wybáwienie z krzyżá onego/ álbo o ćierpliwość świętą. ábo przynamniey o poćiechę w fráfunku onym. poddáiác záráz włztyko pod rozładek y wołá naprzedneyłzego medyká y lekárzá chorob twoich Pána Bogá włzechmogácego *LatHar* 579.

Wyrażenie: »z wszech przedni« = *najprzedniejszy* (1): Przydź/ o Poćiefzyćielu Láłkawy: o ćiężkości Náłznych/ lekárzu z włzech przedni/ nie z wielu *GrabowSet* H4.

Szereg: »przedniejszy i własny« (1): Nie łam Pan Chrístus (áč on iest przedneyłzy y włafny łędzia żywych y vmárłych) ále y Apoštołowie/ y włzyscy święći dołkonáli będą z nim ładzili. *WujNT* 81.

αα. *W funkcji rzeczownika* (1) : Lecz obiers łtanu káżdego Po iednemu przednieyłego. Stych panie łnadnie obaczys Iefly iuż łwiat karać raczys. *RejKup* b6.

δ. *Ze względu na sprawność bojową: umiejący dobrze walczyć, dzielny* (25) : gdy łie wywiadzał [*Huniad, wódz chrześcijański, o położeniu wojsk tureckich*]/ łkokiem złobą włiął 10. tyłiac ludzi co przedneyłzych/ [...] vderzył wielkim pędem ná Kálibáłzę *BielKron* 243, 41, 256; *RejZwierc* 113; áby tego przełstrzegáł nawięcey/ [...] áby co przedneyłze ludzi miał ku pierwłzemu potkániu ná

kthorymkolwiek rogu fie tráfi/ bo ci máią tym obyczáiem wśyřthkim dobre ferce vczynić którzy fie ná przodku potkaią á nieprzyaciélfkie woýłko przełomią *BielSpr* 22; Ma tedy Hetman [...] lud iezdny co naprzednieyřzy/ zbroynieyřzy ná wielkich koniech ná czoło wyłádźić/ [...] á ono czoło przednich ludzi ma zádzierzeć nieprzyaciéla ná łobie áz noc zaydzie *BielSpr* 26v, 8, 14 [2 r.], 20v, 21v, 22, 40; Bo y Miřtrzá Helmeryká/ y Teodriká Márřzałká wielkiego/ w bitwie przegráney/ gdzie przednieyřze woýłká Rzeřze Niemieckiey poległy/ řtráćili. *StryjKron* 340; Moi Pieszy Błekitni, iuz się rozeszli wszyscy iedno com ich sto zachwycieł y tonie [lege: to nie] barzo przednich którzy ze mną wdrę poidą. *ActReg* 27.

W charakterystycznych połączeniach: (co) (na)przedniejszy (przedni) lud (rycyrski) (5), ludzie (5), mężowie (mąż) (7), rycerstwo, wojska.

Szeregi: »mężni i przedniejszy« (1): ábowiem byli wśyřthko ludzie mężni y przednieyřzy w onym woýłku [quia fortes viribus erant omnes et fuerunt principes in exercitu]. *BibRadz* 1.Par 12/21.

»przedniejszy i sprawni« (1): W ktorey [szóstej rocie] teź bywáli Mężowie przednieyřzy y ták řpráwni iáko pierwřzy *BielSpr* 12.

»zbrojn(iejsz)y, (i) (co) (na)przedniejszy (a. przedni)« [szyk 2:1] (3): *BielSpr* 21, 26v; dwádźieściá y pięć tyřięcy Mořkwy tám było porázoney/ ludu práwie zbrojne⁸⁰/ y przedniego *BiałKaz* L2v.

Przen (2) : A wřpomináć tu [Pan] napirwey raczy onego řtałego á mocnego Rycerzá fwoiego/ á řnadź naprzednieyřzego/ ktory ten hárc [tj. řycie] á iřcie trudny przetrwał przy nim *RejPos* 263v; Dałby to był Pan Bog/ ábych [...] ćiebie řławna Polřko/ á miła Oyczyřno moiá/ moęł był zářtáć w tym wřzykowániu y řporządzeniu/ wktorym ćię/ on wodz niebieřki/ przez przednie Poruczniki řwe/ Woýćiechá y Stániřłává SS. z dawná był řpráwił *PowodPr* 4.

αα. *W funkcji rzeczownika* (3) : A z Neřtálimitow było przednieyřzych tyřięć/ á z nimi było inych z tarczámi y z drzewy trzydźieći y řiedmř tyřięcy. *BibRadz* 1.Par 12/34, 1.Par 12/29.

Szereg: »przedniejszy i godny ku bojowi« (1): Táć thedy ieřt liczbá przednieyřzych y godnych ku boiowi [ducum expeditorum ad pugnam]/ którzy przyřzli ku Dawidowi do Hebron [...]. Z řynow Symeon ludzi mężnych walecznych řiedmř tyřięcy y řto. *BibRadz* 1.Par 12/23.

ε. *O człowieku wobec natury* (2) : niebo to řklepione/ Zięmię [!] płodno rodzącą/ morze niezieřdżone. Bog to wřzytko w mocy ma/ y on to řam řpráwił/ Wřzákże cześká nád nimi przednieyřzym pořtáwił. *SapEpit* [B2]v.

naprzedniejszy miedzy kim (1): Bo miedzy wřzytkim twym řtworzeniem/ Sam iedno człowiek ieřt naprzednieyřzym *ArtKanc* I11.

b. *O abstraktach, terytoriach, przedmiotach materialnych itp.* (469) : *Skarřzyw* 188; Pioruná teź przednieyřzego Bálwáná kazał koniowi do ogoná przywiázáć/ y wlec przez Miářto do Dniepru *StryjKron* 140.

Przen (14) :

a) *O Bogu–Stwórcy i Chrystusie–twórcy Kořcioła* (12) :

Wyrażenia: »fundament przedniejszy« [szyk 5:3] (8): *WujJud* 120 marg, Mmv; A w przedmowie záś do I. K. M. fundámentem przednieyřzym Troycę przenařwięřzą/ z perřon iey nierozdźielnym Bořtwem řtánowi *CzechEp* 224; ktory [Bóg] ieřt przednieyřzy fundáment wřzytkiego: [...] á potym

dopiero od niego dány y poštánowiony fundámént przez ktory byľmy mogli mieć przyštęp/ iáko przez pošrzedniká pewnego/ do tegož Bogá oycá iego *CzechEp* 291, 107; *NiemObr* 34; *WujNT* 888.

~ *W przeciwstawieniu*: »przedniejszy ... wtory i pošledniejszy« (1): Widźiľż że oprócz Pána Chriřtuľá ľą y drugie fundámeⁿtá/ ácz nie przedniejszyze/ ále wtore y pošledniejszyze. *WujJud* 120. ~

»przedniejszy węglowy (a. węgielny) kamień, węgiel« = *summus angularis lapis Vulg* [szyk 2:2] (3:1): *CzechRozm* 113; Przybudowani ná fundámencie/ Apořtoľow y Prorokow/ w ktorym ieřt przedniejszy węgłowym kámieniem/ ľam Iezus Chriřtus: ná ktorym wšytko budowanie/ ľpoľu przyřtoľowane rošcie *NiemObr* 36; *WujNT Eph* 2/20, 1.*Petr* 2/6.

b) O czoľowych przedstawicielach Kořciola (2) :

Wyrażenie: »przedniejsze filary« (2): *CzechEp* 259; O Pánie IEzu Chryřte/ zbáwićielu y odkupićielu narodu ludzkiego/ ktoryš święte Apořtoľy twoie/ przedniejszyimi filarámi y náuczycielámi Kořciolá twego wczýnić raczył *LatHar* 428.

α. Główny, waźny (zwykle: *najgłówniejszy, najwaźniejszy*), *podstawowy, fundamentalny, istotny* [w tym: w stopniu rówym (29)] (267) : Ty ľą napředniejszyľe członki wiary krzeľcianskiej [tj. *kreda*] wierzyć w boga oycia [!]/ ktory wšyľtko řtworzył: wierzyć w ľyna iego [...]; wierzyć w ducha řwiętego *SeklKat* P4v; *KromRozm I* G3v, H4v; *Diar* 84; *DiarDop* 111; *BibRadz I* 351b *marg*, II 133a *marg*; *OrzRozm* H3v; w ktorych [*psalmach Dawid*] Proroctwo řwoie vkazał iáwne nád ine Proroki przedniejszyze [tj. *proroctwo przedniejsze od proroctw innych proroków*] *BielKron* 73v, 434v; *KwiatKřiřż* A2v; *Mqcz* 417c; *SarnUzn* G8; *RejAp* 83v, Ff4; Czwartá część zámyka w ľobie/ poźytek wźywania tey řwiętey wieczery. A tych ľą trzy przedniejszych. Napirwey/ iź [...] *RejPosWiecz*³ 99v; Prawdźiwe wyrozumienie [tu *uřłyszysz*]/ Mieyľc niekthorych przedniejszych s ľłowá Boźego zebránych *Grzegřm* 17; *BielSpr* 14; że vřząd napředniejszy zwierzchnořci ten ieřt: řtárac ľie o záchowanie poľpolitego pokoiu/ y o beľpieczne wřzem obywatelom mieřkánie. *WujJud* 3v, 135v, 140v, 262v, 263v; *WujJudConf* 213v; *RejPosRozpr* b3v; Rozmowy Chriřtyáńskie/ o przedniejszych Artykuľách wiary chriřtyáńskiey *CzechRozm* 1; To ile ia baczę/ ná przedniejszy ieřt wywod ich/ gdy ták mowią: [...] *CzechRozm* 191, *kt*, A8, 4, 70, 100 (11); trzebá tego/ áby ći wielkimi á zacnem i cnotámi ozdobieni byli/ rozmáitemi á przedniejszyimi náukámi wycwiczeni/ ktorziby o ták wielkich poźytkách rádźiľ/ á ich iáko przyřtoi bronić mogli *ModrzBaz* 12v; A napředniejszy ľedźiego powinnořc [!] ieřt/ ľprawę oboiey řtrony powodowey y obźáľowaney/ doľtáteczenie wyrozumieć. *ModrzBaz* 87v, 2v, 30v, 70, 129, 135v; A poniewaľ przedniejszy ieřt koniec máľżeńřtwá/ aby ľię wnim dziateczki Pánu Bogu ná cześć w poboźnořci wchowáły: dla tego ľamego řtrzec ľię heretyckiego towarzýřtwá w máľżeńřtwie potrebá. *Skarźyw* 153; wybraľem tu zniey [*Biblii*] przedniejszyze řywoty S. Pátryárchow *Skarźyw* 257, A4v; *StryjKron* 612 *marg*; *CzechEp* *4, 254, 261 [2 r.], 272, 276, 367, 375; *NiemObr* 30 [2 r.]; *KochPhaen* 18; *GrabowSet* N3; *LatHar* + ++, 250, 258, 323 [2 r.], 512; ktorych ten ieřt dowod napředniejszy przeciw prawdziwey bytnořci Ciáľá Pána Chriřtuľowego w Sákrámenćie/ iź wľtapil do niebá: á iź ciáľo nie moźe być zárázem ná ziemi y ná niebie. *WujNT* 332; Mamy y troiáki řkutek y poźytek tego Sákrámentu wřráźony. Ieden ácz przedniejszy/ ále poľpolity y innym Sákrámentom; że odpuľcza grzechy *WujNT* 796, *Mar* 12 *arg*, s. 248, 349, 383, 676, 868; W Téy przyřýdze Króľewkíey zámykáiaľ ľie czterzy Artykuľy co

przednieyżé, Wiará, Pokóy, Obróná, Sprawiedliwość, do których fie wżyftkié inné iáko rzéki do odnogi morfkiéy ściągáią. *SarnStat* 24, *3, 2, 48, 82, 358 (12); Punktá przednieyże o Połpolite^m rufzeniu 1. Iáko [...]. 2. Iáko [...] *GrabPospR* Kv; Przebieżmy tedy co nakrocey bydz może/ przednie przykazania Boże *PowodPr* 28, 11 *marg*, 58; *SkarKaz* 310b; Z złégo dobré vczyniç/ tu fztuká przednieyża *GosłCast* 43, 55; *SkarKazSej* 664b, 703a; A iáko świat ma cztery napřednieyże wiátry ktore z pewnych kátow wieią: ták też człowieká cztery áffekty napřednieyże vnołzą *KlonFlis* A4v; *KlonWor ded* **2, s. 36.

przedniejszy z czego (2): A nie báwiác fię wżytkimi [*obietnicami*]/ niektore tylko z nich wezmę/ iákom y ná początku vczynił. Z ktorych vpátruię dwie przednieyże/ ná pułczy ielzçze ludowi wżytkiemu vczynione *CzechEp* 296, 233.

(na)przedniejszy miedzy czym [*połączenie z „najprzedniejszy” uznano też za składnię sup*] (8): *RejPos* 25; iż ten ielł w práwey iedności kościelney/ ktory ty wżytkie trzy rzeczy w łobie náyduie. Miedzy ktorymi to ielł przednieyża/ áby był ieden Pan y ieden náuczyciel náłz y páłterz. *SkarJedn* 41; *WysKaz* 3; Ty poćiechy miedzy innemi fą przednieyże *SkarKaz* 381b, 577a. Cf »miedzy wszemi napředniejszy«.

W połączeniu szeregowym (1): Ten tedy duch wiáry á miłóści/ ktory s fámeo Páná Bogá ielł/ [...] ielł pirwłzą/ napřednieyżą/ á naofobliwłzą przyczyną *RejPosWiecz*² 92v.

W przeciwstawiach: »przedniejszy ... pośledniejszy (i podlejszy) (4), mały, ostateczniejszy« (6): Ti coś we mnie vformował lam rzeczy przednieyffe/ Y włfytki ty ktore też fą fnadz óstátiecznyeyffe/ [...] *LubPs* ee; żeć ielł w rzeczách niektorych máłych niemal w káždy Diocezyey nieiáka rozność/ włzákże w rzeczách przednieyżych á gruntownych wżyftkie Kościoły fie zgadzáią. *WujJud* 185v; iż ták bog nigdy nie mowił. Ty fą przednieyże rofkazania moie y chcę áby ty ná wieki závždy chowane były/ á ty fą poślednieyże/ y podlejze/ przeto ich poprzełtác możećie. Ale [...] *CzechRozm* 99, 97v [2 r.], 101v.

W charakterystycznych połączeniach: (na)przedniejszy(-a, -e) (*przedni(-e, -a)*) *affekt, alienacja, artykuł* (*wiary [= kreda]*) (9), *błąd, cel, chorągiew, członek wiary [= kreda]* (3), *dowód, dzień, ekscepcyje, figura, fundowanie, grunt [czego], grzech* (3), *historija, koniec małżeństwa, miejsce [= fragment], mniemanie, nabożeństwo* (2), *nauka* (3), *obowiązek, obyczaj, omierzenie, pokoj domowy, powinność (powinowactwo)* (5), *pożytek* (4), *proroctwo, prośba, przykazanie (rozkazanie)* (8), *przykład [czego], przywara, punkt* (3), *rodzaj ludzi, różność [czego], sakrament* (2), *skutek, sposob rządzenia, sukcesyja* (2), *sztuka* (3), *świadectwo, świętość [= sakrament], święto* (7), *tytuł, urząd [= powinność]* (9), *wiatr, wina, wykręt, wywód* (6), *zabawa, znak, związka, żywoty ['opisy życia'] [czyje]* (2).

Wyrażenia: »przednia (a. (na)przedniejsza) cnota« [*w tym: comp* (6), *sup* (4)] [*szyk* 9:6] (15): *RejWiz* 186v; (*nagł*) Siedm cnot przednieyżych Krześcyańskich. Napirwłża Wiará. (-) *RejZwierc* 132 [*idem* bb3v; *podobnie RejZwierc* 231], bb3v; iż ten łorom/ ielł oną przednią cnotą/ ktora ielł wżytkich cnot łtrożem *GórnDworz* Aa2v, Dd8v; gdyż to [*pomiareę*] Mędrçy závždy onym łácińskim wirłzykiem napřednieyżą cnothą zwáli: *Modus omnium est pulcherrima virtus RejZwierc* 54, 54, 54v, 231; gdzie do Korynt. piłząc/ trzy cnoty głowne/ Wiáre/ nádzieie/ y miłóć przypomina/ w ktorych cnotách napřednieyżych wierni fię ćwiczyć y pomnażác/ po wżytek czás máią. *NiemObr* 78; *GrabowSet*

A2v, Ov; Cztery naprzędnieyŹe cnoty. Mądrość/ Mierność/ Sprawiedliwość/ y MęŹtvo. *LatHar* + +8v; *PowodPr* 60 marg; *GosłCast* 72.

»(na)przedniejsza część (a. cząstka)« (5): *CzechRozm* 6, 149v; *WujNT* 520; *WysKaz* 42; Y nie zowie Pan *IEZVS* kościoła onego domem nauki: ále iáko y prorocy zowie go domem modlitwy/ ktorey naprzędnieyŹa część ieŹt ofiára. *SkarKaz* 455b.

»przedni(ejsz)e miejsce« (3): *BielKom* F3; dla tego ninieyŹych czáŹow v niego [*monarchy tureckiego*] Ípráwá RycyrŹka mieyŹce przednie ma/ [...] ten táM vrodzony y Źlawny/ kthory Źobie męŹnie á dobrze pocźnie *BielSpr* 50; *BielSjem* 16.

»miejsce (co) (na)przedniejsze« = *ośrodek; centrum* [*szyk 1:1*] (2): *NiemObr* 53; Tych náuk mieyŹce co przednieyŹe byŹo w Athenách, o których *Horatius 2. Epift.* ták piŹe: *Adiecere bonę paulo plus artis Athenę.* *JanNKar* B3v.

»(na)przedniejsza (a. przednia) przyczyna« [*w tym: sup (11), comp (9)*] = *praecipua causa* *Modrz* [*szyk 16:8*] (24): A tak pewna rzecz ieŹt iŹ wiatr ieŹt przednia przyczyna ku Źiwotowi, toŹ zanim pokarm iáko pomoc ku poŹywieniu. *GlabGad* F5; *LubPs* H4 marg; *SienLekAndr* a2v; *RejPos* 49 [2 r.], 100v, 197; *RejPosWiecz*² 92v; *RejPosWstaw* [41⁴]v; *CzechRozm* A3v, 36, 198; *ModrzBaz* 119v; ktora *Electia* dla trzech przednieyŹych przyczyn Íkultku rychłego doŹŹlá/ naprzod iŹ [...] *StryjKron* 707; *CzechEp* 287; Ze Źmierci prágneŹ/ tyŹ przednia przyczyná. *GrabowSet* H4v; *LatHar* 507; *WujNT* 794; *PowodPr* 6, 17; Miedzy przyczynámi dla ktorych fię naŹwięŹta Pánná do HelŹbiety pokwápiá/ tá ieŹt przednieyŹa: áby Ian w Źywoćie byŹ poŹwięcony *SkarKaz* 577a, 352a; ProfŹę obeyrŹycie fię ná to [...]. Iákie z wáŹyŹych roŹterkow vtráty idá: y iáko to cięŹzka RzeczypoŹpo: chorobá/ y ktore ich naprzędnieyŹe íá przyczyny. *SkarKazSej* 671a, 674a.

»rzecz(y), sprawy (na)przedniejsze(-a) (a. przednia)« [*w tym: comp (23), sup (8)*] = *primum PolAnt; summa Modrz* [*szyk 21:12*] (28:5): *LubPs* ee; *RejZwierz* 75v; naprzędnieyŹa tho ieŹt rzecz/ iŹ im [*Źydom*] zwierzone íá Źłowá BoŹe. *BibRadz Rom* 3/2; *OrzRozm* F4; Wykłádá to widzenie Dániel o czterech Monárchiach/ to ieŹt/ o Ípráwach przednich ná Źwiećie. *BielKron* 9v, 160v, Kkkk2; Wól á Zóná/ íá przednieyŹe rzeczy w GoŹpodárŹtwie Ítáteczného człowieká *OrzQuin* P4; *RejPos* 25; *KuczbKat* 30; RegelŹr przednieyŹych rzeczy/ ktore te KŹiáŹki w Źobie zámykáia. *WujJud* Ll, 43, 185v; A toć íá naprzędnieyŹe Ípráwy/ kthoremi rodzicy dzyatki íwe vprzedzáć máia *RejPosWstaw* [41²]v, [143³]; Przeto tá rzecz przednieyŹa/ v wŹytkich niech będye *HistHel* [A2]; (*marg*) Zkąd omyłki w Nowem teŹtamencie. [...] (-) Trzy przednieyŹe rzeczy widęŹ/ ktore nam tych błędyw námmoŹyly *BudNT przedm* b4; *CzechRozm* 67, 186v; Okrom Senatu/ ktory o naprzędnieyŹych Ípráwach RzeczypoŹpolitey ráđzi/ [...] godŹiŹie Krolowi miewać przy Źobie kilka oŹob *ModrzBaz* 25v, 4; *ModrzBazBud* ¶15v; *SkarJedn* 41, D3; *SkarŹyw* 153; CoŹ to tedy ieŹt/ przez coby ku poznániu rzeczy tych mogł przyŹć beŹpiecznie człowiek? Oto ze czterech/ ktore ku temu ŹuŹá/ ía tę naprzędnieyŹá vpátruie: to ieŹt/ íámo Íczyre y prawđziwe Źłowo BoŹe. *CzechEp* 233, 233, 259; *NiemObr* 14, 74; *LatHar* +4v, 580; *WujNT* Xxxxx.

praw. »przednie [= *zasadnicze dla sprawy*] rzeczy« (1): A gđzieby fię Vizia niezgadzála *in essentialibus* w przednich rzeczách: to ieŹt, Źeby mówił o tych rzeczách y dobrách, á Vizia ná innych mieyŹcách okázowála fię, nie ták iáko ná pozwie Ítoi: Tedy [...] *SarnStat* 1284.

»święto przedniejsze« [szyk 5:2] (7): iáko Pořt wielki/ Suche dni/ Wigilie świąt przedniejszych. etc. *WujJud* 191; *SkarŻyw* 1, 160; *LatHar* 324 *marg*; Pałchá święto przedniejszye Zydowskie *WujNT* 109 *marg*, 397, Vvvvv3v.

»miedzy wszemi (a. wszy(s)tki(e)mi), ze wszzech (a. wszy(s)tkich), nad wszystkie na(j)przedniejszy« = *omnium princeps Modrz*; *primus omnium Vulg* [szyk 7:2] (3:3:1): *RejWiz* 186v; *RejZwierc* 75v; *RejZwierc* 54, 82; częłtokroć myśląc/ o tym co iełt między wżemi rzeczámí napředniejszyego/ dżiwuię fię nie pomáłu/ iż w ták wielkie zápamiętanie przyřzedł onego iedynego łáme⁸⁰ Bogá máiełtat *CzechEp* 86; Iż przedniejszye ze wżytkich przykazanie iełt; Słuchay Iłráelu/ Pan Bog twoy/ Bog ieden iełt. *WujNT Mar* 12/29, *Mar* 12/28.

»przednim względem« = *przede wszystkim* (1): tom też o nim/ [...] nápiłat. Popifuiąc fię też y oświadczáiąc przy iedynym řynu namileyřym Bożym Iezuřie Chriřtuřie pánu mym: napřod y napředniejszyem względem dla chwały oycá iego y moiego niebiełkiego/ y dla chwały też zołobná iego [...]: á potym też y dla pożytku moie⁸⁰ *CzechEp* 425.

Szeregi: »(na)przedniejszy, (a prawie) fundamentalny« (2): y tákíe łą między nimi niezgody okołó rzeczy przedniejszye/ á práwie fundáméntálney. *CzechEp* 259, 287.

»przedniejszy, (a główn(iejsz)y« [szyk 1:1] (2): iż ták wiele tych potwarzy/ iż ledwie wiedzieć/ zá ktorąby fię pierwey viąc: dla te⁸⁰ ná głównieyře á przedniejszye odpowiedác będe. *NiemObr* 91; *SarnStat* 1307.

»przedniejszy a gruntowny« (1): *WujJud* 185v *cf W przeciwstawieniach*.

»osobliwy i przedniejszy« (1): Przeto wielkořć tey táiemnice ktorą nam Piřmo S. częłto ku rozbierániu/ iáko rzecz ołobliwą y przedniejszyą nářzego zbáwienia/ podawa: Pleban od wykłádu Artykułu trzeciego pokázowác pocźnie *KuczbKat* 30. [*Ponadto w połączniu szeregowym 1 r.*]

»(naj)pi(e)rwszy i przedniejszy« (2): Będyeř miłował Páná Bogá twego wřyřtkim řercem thwoim/ wřyřtką duřą twoią/ y wřyřtką myłłą twoią. To iełt naypirwře y przedniejszye rořkazanie. *RejPos* 229v; *CzechEp* 118. [*Ponadto w połączniu szeregowym 1 r.*]

»przedniejszy i pořdniejszy« (1): A rozdział on/ ktorego czáłow tych pogánie niektorzy vřywiáią/ [...] coć řie też řpodoba? Gdy ono napředniejszye [łege: na przedniejsze]/ y pořdniejszye rořkazania zakon Moyřelřow dzielą? *CzechRozm* 97v. [*Ponadto w przeciwstawieniach 3 r.*]

»napředniejszy i potrzebniejszy« (1): CATECHISMVS to iełt/ nauka napřednieiřa/ y potrzebnieiřa/ ku zbawyęnyu/ o wierze krzełciańłkiey. *SeklKat kt*.

»przedniejszy i (po)ważniejszy« (2): powiedz mi co v ćiebie iełt przedniejszyego y wáźniejszyego: twoieli dobre ucźynki ná ktore řie ták bárzo ogládař? *CzechRozm* 216; *NiemObr* 157.

»napředniejszy a najpożyteczniejszy« (1): prořiliřmy WKM naszego MP abyř to samo, to jest co egzekucyją zowiemy, pirwey raczył naprawić jako napředniejsze a najpożyteczniejsze *Diar* 67.

»przedniejszy a (i) święty (a. nařwięřszy« [szyk 1:1] (2): *RejZwierc* 54v; iż dwie łą imioná Boże w piřmie ř. nazacnieyře y napředniejszye/ á to wedle włářnořci ięzyká řydowłkiego. Iedno iełt przedniejszye y nařwięřře Iehowáh/ ktorym nigdy żadna rzecz/ áni ludzie/ áni też ánieli nie bywáią názywáni *CzechRozm* 50v.

»wielki (a. (na)więtszy) a (i) przedniejszy« (4): *RejPos* 351; *CzechRozm* 72v; *CzechEp* 151; Wielką y przedniejszyą tajemnicę wiary nálezey dziś łobie przypominamy/ [...] widome w cieie ná łąd oštátni przyłźcie Páná y Bogá nálezego Iezufá Chryftulá *SkarKaz* 1a.

»przedni a własny« (1): W Pierwłzym zákázuiie P. Bog mieć y chwalić obcych ábo cudzych Bogow okrom łiebie. Przeciw temu przykazániu przedni á włásny grzech ieft bálwochwálłtwo. *PowodPr* 28.

»(na)przedniejszy (a. przedni), (i) (na)zacniejszy (a. zacny)« [w tym: *sup* (3), *comp* (1)] [*szyk* 4:1] (5): DOMINIK Kálágurytáńłki Hiłpan/ káznodzieyłką Regułę wymyłłił y vftáwił/ y Augułtinowá nazwał. Abowiem Mniłzy thy łterzy Reguły máią v łiebie napředniejszye y nazacniejszye/ Bálfilego/ Augułtyná/ Benedykta/ y Fránciłłká *KrowObr* 135v; *WujJudConf* 3; *CzechRozm* 36, 50v; á [cierpliwość] między przednimi Mieyłce bierze v Bogá cnotámi zacnimi [!] *GosłCast* 72.

»napředniejszy i naznamienitszy« (1): tákeš teź dołtátecznie podał/ coby wđzy oni [wplywowi ludzie] winni y zá napředniejszye y naznámienitłze rzeczy poczytác. *ModrzBazBud* ¶5v.

W przén (2) : mniemáłz áby łię łzábát zołtác miał? Táł žydowie mniemáią: ále łie w łwym mniemániu myłá/ y prozná łie nádzieią ciełzą. Bo gdzieć więłze y przedniejszye pieczęci/ od przymierza z nimi vczynionego oderwáne im łá. A coź im tá podłá/ ogolona/ okęłzona y pogwałcona pomoże? *CzechRozm* 72v; skąd morzá/ rzeki/ co łá do bogactw przednie gołłcińce/ y do rozmnożenia pánowánia drógi: [...] iełli nie z žemie? *Oczko* 3v.

αα. *O częłciach ciála: spełniający wáźną funkcję w organizmie* (23) : Człtyrzy żyły na przedniejszye od łercza pochodzą, od ktorich drugie wyrałtáią iakoby gałezi od drzewa *GlabGad* E5v, E5v; Serce ieft napředniejszyá wnątrznóć pierłi y bokow *SienLek* 87v; *Oczko* [40]v.

przedniejszy w czym (1): gdyź nietylko támté trzy [człónki ciála]/ kthóre zá przedniejszye w łpráwách połtánowienia zdrowia mieć chcemy/ ale y podleýłze/ przez kthórych y ciáło/ y zdrowie/ dobre być niemoże/ do zdrowia dobrého należą *Oczko* 13.

W przeciwstawieniu: »przedniejszy ... podleýszy« (2): *Oczko* 13; w ktorým [ciele człowieczym] choćiá łá człónki zacniejszye iedne niż drugie: A przedsię człónki przedniejszye podleýłzymi nie gárdzą *NiemObr* 45.

Wyrażenia: »przedni(ejsz)a częłć« [*szyk* 4:3] (7): Tym łpołobem tedy chorégo/ nim do wód przyłtápi/ mozem przepurgowác/ pilno wybaczywłzy/ że té lékárłtwá/ łá tu/ káždéy częłci ciála zprzednich táł piłáné/ iż onéy łáméy tylko włáfné łye być zdádzą *Oczko* 37v, 12v, 13v, 14, 38v, 39v, [42].

»człónek (na)przedniejszy (a. przedni) (jest)« [*szyk* 7:1] (8): *FalZioł* II 11a; Czemu włzitkie człónki łá niemocne gdy żołádek ieft nie zdrowy. (–) Bowiem żołádek má iedno zwiázanie z mozgiem z łercem y zwátrobą ktore łá człónki przednie *GlabGad* E8, B4; *SienLek* 164v; Ten człónek łerce człowiecze napředniejszy ieft *GrzegłSm* 31; *NiemObr* 45; *SarnStat* 1170; *SkarKazSej* 689a.

Szeregi: »przedniejszy abo głównieýszy« (1): A iełłiby mu rękę/ álbo nogę vciáł/ álłboby go ná człónkách przednýłzych ábo głównieýłzych ochromił [...] *SarnStat* 1170.

»i przedni, i mniej znacny« (1): Włzyłtki tedy [człónki ciála]/ y przednie/ y té/ co zá mniéy znáčné częłci mamy/ dobrze wybáczyć á opátrzyć trzebá *Oczko* 13.

Przen (2) :

Wyrażenie: »(na)przedniejsze członki« (2): (*marg*) Naprzednieyfszé członki kościelné. (–) Członki wyzłzé ciáá Chrytułowého/ to iest Kościoła iego/ íą Biskupi porządnie obráni *BiałKat* 38v; *SkarJedn* 15.

Szereg: »pirwszy i przedniejszy« (1): Acz żaden wżytkich członkow kościoła Bożego káždego z ołobná widzieć y o káždym znich wiedzieć nie może/ [...] wżákże o pirwżych y przednieyfszych tego ciáá członkách/ to iest o páłterzách y wodzách trzody Bożey/ wiedzieć káždy [...] może. *SkarJedn* 15.

ββ. *O stanowisku: wysoki (najwyższy) w hierarchii* (23) :

Wyrażenia: »(na)przedniejsze (a. przednie) miejsce« [*w tym: comp* (8), *sup* (1)] = *primus locus, summus dignitatis gradus* *Modrz* [szyk 8:2] (10): wnet íye zczął ípor myędzy nimi/ ktoby był wyétfly w krolestwy nyebyełkim: To yełt/ yełtliżeby wedle tego yáko ktho przednyeyłfe myeyłce á dołtoyeńłtwo ma ná żyemi/ w nyebye też tákyeż myał myeć. *KromRozm III* M6; *GliczKsiqż* N6; *OrzRozm I2*; *BielKron* 104; Inter allegatos Oppiniaci nomen primum esse constat, Miedzi temi którzy byli prziwodzeni náprzednieyfsze mieyłce miał Oppiniacus. *Mącz* 187a; iellibi íi ktorzi przednieyfsze mieyłce w Rzeczypołpolitey máią/ pułzczáli ná ftronę wotá fwe/ ktoreby ná mieyłcu fweł Senatorłkiem czynić trzebá/ íi [...] Zwierzchności fwey niedołyć czynią *ModrzBaz* 29, 114v, 135v; *LatHar* 315; *GosłCast* 37.

»stan przedniejszy« = *władza najwyższa* (1): *Summatus* – Stán przednieízi. *Calep* 1029b.

»naprzedniejszy stolec« (1): Abowiem przedfiewżięcie iego ínfze nie było/ íedno vkazác nowe Ieruzálem Chrześcijánłkie/ w ktorym naprzednieyfszy ítolec kościoła fwego chćiał P. Chriftus fundowác y poftánowić. *WujNT* 393.

»przedniejszy urząd« = *summus honor* *Modrz*; *primatus* *Calep* [szyk 4:1] (5): Niechby dołyć było prołtym ná tem/ że choćiaby cnotliwi/ y dobreimi náukámi ozdobieni byli/ áby niemogli trzymác przednieyfszych vrzędow: [...] *ModrzBaz* 80; *CzechEp* 165; Íáko tedy dzielnoścíá/ ták przednieyfszemi Vrzędy przodki fwoie śćigáłz: bo zá fwémi Służbámi poczcíwémi/ zołtałeł Wielkiého K Hetmáńłtwu Podkánclérzym Kśięłtwá Litewłkiego. *KochJez* A4v [podobnie] *KochEpit* A4; *Calep* 848a.

»(na)przedniejsza zwierzchność« (2): [*prawdziwi chwalczy*] woleli wielkie y dziwne trudności y niebełpieczeńłtwo zdrowia podíac/ niżby co zwierzchności nád wolá Bożá/ ktory iest íam naprzednieyfszá zwierzchnościá mieli poftápić. *CzechRozm* 252; *NiemObr* 28.

Szeregi: »przedni albo (i) główny (a. głowa)« (2): *KromRozm III* O2; íż Rzymłki kościół od Chrytuła zá przedni y głowę wżytkim poftáwiony iest. *SkarJedn* 112.

»tak przedniejszy, jako i podlejszy« (1): Ale nie tufzę áby to vrzędowi nászemu Polłkiemu ták przednieyfszemu íáko y podlejszemu/ dla niektorych mogłó słufznie być przypifano/ áby [...] *CzechEp* 165.

»najwyższy i naprzedniejszy« (1): A gdy pánu Chriftułowí przyznawa naywżylze y nayprzednieyfsze páłtyrłtwo/ znác íze íiebie íáme⁸⁰ niewywyłżał *NiemObr* 43.

»przedniejszy abo przodujący« (1): Cypryan S. kościół Rzymłki zowie ítołicą Piotrowá/ kościółem princypálnym/ to iest przednieyfszym ábo przoduíącym *WujNT* 525.

β. (*Naj*)większy (*pod względem rozmiarów, liczebności lub zasięgu*) i/lub *znaczniejszy od innych* [*w tym: w stopniu równym* (8)] (97) : Abowim kładżye Konstántynopolłką ítołicę trzeciá myędzy

przednieyffymi/ ktorey yeffcze fnadz nyebyło/ á yeffliż byłá/ tedy yeffcze myędzy przednieyffymi myeyfcá nyemyáá. *KromRozm III* P2, P; Ci mniŝzy zowá fie Auguŝtyniani/ w Afŝeruggu na przednieyffzy Klafŝtor maia *KrowObr* 136; O piéknie záifte cí zacni ftárcy tę Rzecz póŝpolitá w fwyh ftopniach byli poŝtáwili/ ktora fnadz ná fwiecie y s przednieyffzá moglá być porownaná *LeszczRzecz A3v*; Y ŝpalił ogniem dom Páńki/ y dom Krolewki/ y wŝytki domy Ierozolimŝkie y wŝytki domy przednieyffze. *BibRadz Ier* 52/13; Miáftá y powiáty Indiyŝkie známienitŝe fá thy: Kalekut przedni fklad [port] Indyej *BielKron* 268v; á w thym [wojsku] ŝam Krol był. A było rozdzielone ná trzy czéŝci przednieyffze. *BielKron* 307v; potym vczyni rzecz ku Poŝłowi w thy ŝłowá: Wielki Kniáz Moŝkiewŝki/ wŝzey Ruŝi Pan (miánuie co przednieyffze Kfiéftwá) [...] *BielKron* 434v, 55, 260, 270v; *RejAp* 34v; *ModrzBaz* 132v; *StryjKron* 502 [2 r.], 617; iŝ nie tylko Greckie/ zbory/ ále y Azyátyckie/ [...] y Afrykáńŝkie/ to iefť dwie czéŝci przednieyffze ŝwiátá/ nigdy ŝadney zwierzchnoŝci/ y eminencyey Papielŝkiej/ nád ŝobá nie wyznawáły. *NiemObr* 59, 22; ia niewiem kto fię od ko^{ŝo} odfzczepił? gdyŝ to pewna iŝ Greckie zbory y przednieyffze záwŝdy y ftárfze były *CzechEp* 14; ktore [*Słońce i Kŝięzyc*] fá dwie naprednieyffze gwiazdy ná niebie *CzechEp* 172; *ReszList* 156, 163; Thenze Zamki y Staroŝtwa przednieyffze poŝiadal/ w Ruffi/ w Polŝtze wielkiej/ w Pruffiech/ y indziei. *PaprUp* I3; *WujNT* 508; áby dla obrony Koŝcielnéy y dóbr iego/ do przednieyffzych koŝciółów/ to iefť Gniéŝnieńŝkiego/ Krákwofŝkiego/ Włocławŝkiego/ Poznánŝkiego/ Płockiego/ nie były przyimowané/ ná vrzędy oŝoby nie ŝlácheckiego ŝtanu *SarnStat* 178, *7, 131, 922, 1030, 1057, 1098; Ian S. Apoŝtoł Duchem Boŝym piŝząc do ŝiedmi przednich koŝciółów kátholickich w Azyey/ przyznawa im ŝwiétoŝliwoŝć *PowodPr* 38; [*ArtNom* I4].

W połączeniu szeregowym (1): Izáŝ fámi niepowiedacie/ iŝ ty tzterzy Concyliá/ Niceńŝkie/ Konŝtantynopolŝkie/ Efeŝińŝkie/ y Kálcedońŝkie/ iáko Ewánielifťowie tzterzey máia być chowané? [...] Iŝ kiedy przychodzi ná koŝciół/ iáka roznicá/ około wiary/ tedy fie záwŝze macie vćiekác/ do tych Concyliá/ ktore fá przednieyffze/ ftárfze/ y powáŝnieyffze? *KrowObr* 230v.

W przeciwstawieniu: »przedniejszy ... poŝledniejszy« (1): LAnd miáfto w Niemcech ácz iefť nie owŝzem przednieyffze Wŝzákŝe międzi inemi nie iefť poŝlednieyffze. *HistLan* A2v.

W charakterystycznych połączeniach: (na)przedniejsze(-a, -y) (przednie) *beneficyjum, brona, czéŝć (ŝwiata)* (2), *dom, gwiazda, horda, klasztor, koŝciół* (8), *krolestwo, kŝięŝtvo, pańŝtvo, port, powiat, ŝklad, staroŝtvo, stolica* (4), *województvo, zamek* (5).

Wyrażenia: »(na)przedniejsze (a. przednie) miáŝto« [w tym: *sup* (19), *comp* (1)] = *civitas excelsa PolAnt* [ŝzyk 14:9] (23): ktoreby Miáfto w ktorey Prowincyey było gównieyffze y przednieyffze/ to ma być głowá Praw innym Miáŝtheczkom y Wŝiam. *GroicPorz* bbv, f3v; W Teŝfáliey v Grekow ŝáwni ludzie byli/ Cikoniá [lege: Ci konia] w przednim mieyfcie/ z męŝem poŝtáwili. *RejZwierz* 17v; *BibRadz Iudith* 3/8; Oŝthátnia czéŝć ŝiemie Włofkiew Longobárdia/ máiać w ŝobie miáŝt známienitych doŝyć/ z ktorych przednieyffze ty fá/ Mutiná/ Ferarz/ Mántun/ [...] *BielKron* 276, 206, 238, 238v, 437v; *Mącz* 147b; *RejPos* 260; *HistLan* A2v; *SkarJedn* 155; y powiedział mu o zyŝkownym bárzo kupnie y o pogodzie do połowu duŝznego w przednim mieŝcie Antyochiew *Skarŝyw* 536; *StryjKron* 577; Ey toć twoię ŝolicę, przednieyffzego Miáŝtá, Pietrze miły, Rzymŝkiego, záŝiádlá niewiáŝtá.

CzechEp 417; *ReszPrz* 31; *ReszHoz* 115; *GostGosp* 70; *WujNT* 6 marg, 125; A tá vřtává [...] ma byđ czynioná przy Ráďzie ná Ratufzu przednieyřzého miáľtá w Woiewódtwách ich *SarnStat* 270, 271.

»przedniejszy na świecie« (2): *BielKron* 6; Bo y Wenecya/ przednieyřze ná świecie miáľto/ tym wiele ludźi řpoľu záchowác może: y choć ná wodźie řiedźi/ tám opátrnořścią y rżádem wřyřłtkiego więcey niź kędy. *GostGosp* 70.

»międy wszystkimi przedniejszy« (1): Bo řtárádawná między themi wřyřłtkimi kroľeřtwy/ Azor przednieyřfe á czeľnieyřfe byľo [*antiquitus inter omnia regna haec principatum tenebat*]. *Leop Ios* 11/10.

Szeregi: »przedniejszy i czeľniejszy« (1): *Leop Ios* 11/10 cf »międy wszystkimi przedniejszy«.

»główny (a. (na)główniejszy) a (i) przedni (a. (na)przedniejszy)« [*szyk 2:1*] (3): Zawoľłkich Tatarow horda ieľt ná znakomitřza ktorzy řie zowá Cadaioy albo Taxij. iakoby główná á przedniá y wolná hordá [*capitale hordam vel homines principales ... sese nominant*] *MiechGlab* 28; *GroicPorz* bbv [2 r.].

»przedniejszy i pierwszy« (1): po Rzymřkiej Piotrá S: y pierwřzey řtolicy/ [...] wynieľli Alexándryřká/ Antyořká/ Hierozolimřká/ iáko przednieyřze y pierwřze Apořtoľłkie řtolice: áby řię do nich y do rżádenia ich inne kořćioľy odzywáły. *SkarJedn* 177.

Przen (1) : A wřzákźe trzy łodźi řá napřednieyřze/ ná ktorych ludźie řieci řwe rozrżucáią ábo zápufzczáią. Rola/ kupiectwo y rzemieřľo. *KlonFlis* A4.

αα. *O elementach topografii* (10) : W Europie Dunay przednieyřza rzeká *BielKron* 461, 281v, 437, Llll2v, Llll4.

W charakterystycznych poľázeniach: przedniejsza(-y) gora (2), rzeka (4), wysep (3).

Wyraźenie: »przedniejszy na świecie« (4): Gory przednieyřze ná świecie. *BielKron* 461, 461, 461v, Kkkk4.

Szereg: »przedniejszy, wielki« (1): Wyřpy záię przednieyřze wielkie/ ná ktorych řie rodzi dziwny źwierz y ludzie. Táprobaná áľbo Summátrá wyřep wielki *BielKron* 268v.

ββ. *O wartořciach materialnych* (18) : dom Werřzowřki [...] od Lechá z Polřki wyřzli/ thákźe przez dľugi czás w Czechách bęďac/ przednieyřze páńľtwo [*tj. majątek*] mieli. *BielKron* 321.

Wyraźenia: »przedni(ejsz)a częřć« (2): Przednieyřza częřć řkárbov króľewřkich Sól. *SarnStat* 337; *PowodPr* 21.

»przednie skarby« (1): Cóż chceř więcey odemnie/ zá znáku miľořći [...]? Daľem wřzytkę řwobodę/ daľem myřli řwoie: Daľem řerce/ ná koniec przednie řkárby moie. *PudľFr* 72.

Szereg: »przedni i wielki« (1): iz iednegoź kořćioľá káplani/ po wřyřłtkiej źiemi řydowřkiej/ przedniá y wielká częřć wřzelákich dochodow bráľi. *PowodPr* 21.

Przen (14) : Aczkolwyek teź wtem řywoćye wyeľe zapľáty bywa řwyęty oddawano/ á wřľákoź/ [...] przednyeyřfe zapľáty bywáją oddáne potym řwyećye. *KromRozm I* H2v.

Wyraźenie: »(na)przedniejszy klenot, skarb« [*w tym: sup* (11), *comp* (2)] [*szyk 12:1*] (7:6): Bo řnadz to [*bojaźń boska i wiara*] řá ná řwiecie przednieyřze klenothy *Rejřóz* F7; *RejPos* 142v; Żwierzác řie Pan napřednieyřzego řkárbu řwoiego/ řtadká řwego á owieczek řwoich *RejŻwierc* 41; gdyź duřne zbáwienie To napřednieyřzy klenot v řtanu káźdego *RejŻwierc* 250, 36v, 38v, 55v, 67v, 76, 83, 124v; *SkarŻyw* 346; *StryjKron* A.

Szereg: »nacelniejszy a naprzedniejszy« (1): [*historia jest*] nacelniejszy/ á naprzedniejszym żywotá ludzkiego íkárbem *StryjKron A*.

γγ. *O języku: używany na znacznej przestrzeni* (6) : gdzie potym tego żáłował s płáczem/ iż fie wdawał w ty máctwá nikczemne/ gdzie iedney prawdy w nich nie mógł nigdy doznác/ máiąc ná tho wielkie mítrze/ y ięzyki wízytki przedniejszye Krześciańskie vmiejąc *BielKron 46v*; *StryjKron 94 marg*; *WujNT Zzzzz3v*.

naprzedniejszy między czym [*połączenie uznano też za składnię sup*] (1): tytuł záraz/ trzemá ięzykámí/ nád głowá Páńfká postáwiono/ ná znák poznánia/ y wyflawíania Páná náfzego/ od wízytkich ięzykow/ między ktoremi te trzy łá naprzedniejszye. *LatHar 319*.

Wyrażenie: »(na)przedniejszy na wszystkim świecie, po wszy(s)tkim świecie« [*szyk 1:1*] (1:1): to łá ięzyki ná wízytkim Swiećie przedniejszye *StryjKron 95*; *WujNT 382*.

Szereg: »naprzedniejszy i nasławniejszy« (1): Iż te trzy ięzyki były ná on czás naprzedniejszye y naławniejsze po wízytkim swiećie *WujNT 382*.

γ. *Posiadający zalety użytkowe (o przedmiotach, zwierzętach domowych i substancjach)* [*w tym: w stopniu równym* (18)] (48) :

αα. *Dobrego gatunku, wysokiej jakości; cenny; lepszy od innych* (33) : *Leop Ez 27/22*; *Czapki Axamitne* [...] wewnątrz popieliczami podszite, na wiwiianiu íobolmy przedniemy zbobrem *WyprKr 92*; tám mu naprzedniejszy koń kthorego żáłował zdechl *BielKron 306, 276v marg*; *RejZwierc 60v*; *BudBib Am 6/6*; Nie wízytkóć mury wiodá máteriá przedniá. Z boków cegłé rumieńszá/ y kámién ćielány/ W pószrodek íztuki kłáda/ y grus brákowány. *KochFr 35*; íkorośmi potzeli tzinic z Flakow mieío/ á za naprzedniejsza ie potrawe wdawac/ ítraciliśmi ímak *PaprUp E3v, G2*; *GostGospPon 170*; *Mrozie*: [...] Ty przedni owoc/ íułyć wíśiuielz *GrabowSet G*; *SarnStat 1226*; *GrabPospR Mv, M2, N2v*; *Przebrał* [*złodziej*] co tłuśtíze woły/ między przednim ítadkiem. *KlonWor 23, 23*.

W połączeniu stopniującym (4): niektory [*słodki sok*] lutruią dwá rázy/ á tho iuż będzie naprzedniejszy/ á ktory iedno raz będzie dobry/ then zowiemy kánár/ á nie lutrowány co zowiemy melis napośledniejszy. *BielKron 276v*; *Przyniesiono kubek wielki dobrego winá* [...] potym y drugi y trzećí/ wina co przedniejszego *WerGośc 246*; máłmázyá przedniá po grośzy piáćí [*przedawac*]/ podleyśzá po grośzy cztery *SarnStat 289, 289*.

W charakterystycznych połączeniach: (na)przedni(ejsz)a(-y, -e) *armatura* (3), *cukier*, *grunt*, *insygnia*, *klejnot*, *koń* (2), *małmazyja*, *materyja*, *mąka*, *mirra*, *olejek*, *owoc*, *potrawa*, *sobole* [= *futro*], *stadko*, *wino* (2), *woł*.

Wyrażenie: »rzeczy (co) (na)przedniejsze (a. przednie)« = *optima PolAnt*; *praecipua Vulg*; *caput, columen, prima (rerum), ultima Cn* [*szyk 4:3*] (7): *BibRadz 1.Reg 15/21*; Weźmi przednie rzeczy od ludu Izráelśkiego/ [...] to íelś/ złoto/ írebro/ ízáty *BielKron 32v, 35v, 147v*; *WujNT 763 marg*; Tego íię nam chce/ co ná cudzym brzegu/ [...] Domá íię rzeczy choć dobrze łá przednie/ Zdádzą powśzednie. *KlonFlis C2v*; *Przemáchlowałś rzeczy/ miáłto przednich/ bráki*. *KlonWor 67*.

Szeregi: »najczystszy a najprzedniejszy« (1): *Pollis*, *Pśzeniczny kwiát*/ to yełś nayczíśtíśza á nayprzedniejsza mąká *Mącz 308c*.

»przedniejszy i co wyborniejszy« (1): Nábierz łobie wonnych rzeczy: przedniejszy Mirry y co wyborniejszy [prima myrrhae et electae]/ pięć łet łotow *Leop Ex* 30/23.

Przen (3) : Tobie zá napředniejszy pokarm/ napoy/ y pośilenie dufzy twoiey/ Ciało y Krew Pána twego zołtáwiono. *LatHar* 200, 201.

W połączeniu szeregowym (1): Ia do te⁸⁰ dwie tylko łzufli náyduię. Pierwłzá/ napředniejszy/ nazacniejszy y napewniejszy/ łowo Boże/ [...] y im też włzytkie wymyłly y vłtáwy ludzkie/ odkrywác/ y nim ie precz odłzufłowác. *CzechEp* 235.

ββ. *Lepiej się prezentujący; piękny; reprezentacyjny; okazały* (9) : Tyś ielt między námi Kłiążęciem Bożym/ pogrzebze vmárłego twego w náłzych grobiech co napředniejszych *BibRadz Gen* 23/6.

Wyrażenia: »miejsce (na)przedniejsze [= *najbardziej wyeksponowane*]« [szyk 2:1] (3): Vkażác ná mieýfcu napředniejszym ná zamku. Tu kościół świętego Stániłłáwá/ Pathroná Polłkiego. Tákże w rynku ná mieýfcu napředniejszym Thu Kościół Pány Maryey *KrowObr* 219v; *SkorWinsz* A3v.

»szata przedni(ejsz)a« [szyk 2:1] (3): *OrzQuin* P3v; Rzekł tedy oćiec do łług łwoich: Rychłó przynieście przednią łzátę [stolam primam]/ á obleczcie go [syna marnotrawnego]: y daycie pierścien ná rękę iego *WujNT Luc* 15/22, s. 259.

Przen (2) :

Wyrażenie: »(co) (na)przedniejszy ubior« (2): áby then przedniejszy vbior łwoy ielzche kthemu zdołł á popráwiał go cnotámi łwemi á pocźciwym żywotem łwoim *RejAp* 158v, 158.

γγ. *Skuteczny w działaniu* (6) : To iuz rotmiłtr/ co fuka na chłopy u pługa/ A iego przedniejszy broń toczona maczuga. *KochSat* A3.

Wyrażenie: »przedni(ejsz)e lekarstwo« (3): Theż gnoy łwieży przednie ielt lekarzłthwo woniac ku załthanowieniu krwi z noła *FalZioł* IV 4a, V 24; *Oczko* [43]v.

W przen (1) : że napředniejszy zbroiá y broń náłzá wpokáianiu á w Modlitwie náleży *ModrzBaz* 128.

Przen (1) : bo dobry robi/ dla godności/ A ty/ gdzie tylko mieśce zajmiesz łobie/ (Gnułności) przedni iad wleczelz za łobá. *GrabowSet* G.

δ. *Najwłaściwszy, najbardziej trafny* (2) : Tho imię Symonowi Pan Kryłthus dał/ [...] ábowiem opoká ielt napředniejszy imię *KrowObr* 15; To mieśce prorockie [...] vczy nas dobrze wykłádác piłmá łtárego zakonu. Poniewáż przedniejszy ich rozumienie ielt o Christuśie/ y o kościele iego. *WujNT* 9.

ε. *Wielki, znaczny, natężony [w tym: w stopniu równym* (9)] (33) : AVgułtin między dziwy/ przednymi łwiátá/ Piłze młodego człeká/ dziw náwięłzy/ látá. *RejZwierz* 61v; Summam in scolis opinionem obtinet, Ma przedniejszy chwałę przed włziłtkiem. *Mqcz* 265c; *RejPos* [73]; *RejZwierz* 268v; Przedniejszy mądrość/ kto łye boi bogá *KochPs* 171 [*idem CzahTr*]; *GrabowSet* O2, S3; *KochFrag* 41; Piętnáście Paćierzy przydáiemy zá pięć napředniejszych ran/ Pánu náłzemu/ częłto w káżdym dzieśiátku dziekuiác. *LatHar* 508, 507, 642; *WujNT* 638 marg; *CzahTr* L4.

W charakterystycznych połączeniach: (na(j))przedniejsza(-e, -y) (*przednie*) *chęć, chwála, cześć, dziwy, kochanie, mądrość* (3), *pokusa, przysmak, rany, zacność, zwycięstwo.*

Wyrażenia: »dary przedni(ejsz)e« [w tym: *comp* (1)] [szyk 3:2] (5): *GórnDworz* D3v; *KochDz* 104; *KolakCath* B2v; Vważ godność/ rodzice/ bogactwa/ któremi Dary cię Bóg wśláchcił/ á prawie przedniemi *GostCast* 36, 49.

»naprzedniejsze (a. [najprzednie jest]) dobro(-e)« (2): *RejPos* 142v; *KolakCath* A3v; [Dobro wślákcie/ by nayprzednie było: Ma fwe pochwały/ z mężow záwołánych *PoklSnów* A4v].

»(na)przedniejsza moc; przednie siły« [w tym: *miedzy kim* (1)] [szyk 3:1] (3;1): Zielona Trłycz ma przednią moc z cżłscienia y purgowania flegmy *FalZioł* I 30d; *KrowObr* 174; Tám fie też pokazáło/ [...] że Biskup Rzymfki/ iáko Sukcellor Piotrow á namieftnik Chriftułow/ moc miedzy infzemi Apoftoły wzięł przednieyfzą. *WujJud* 152v; W twey łáfcie/ me nádzieie/ przednie siły máią *GrabowSet* G4.

»(na)przedniejsze(-a) staranie, baczenie, piecza« = *praecipua ratio* *Modrz* (4:2:1): ktoryby myędzy nimi pirwłym był/ iżeby yemu też przednieyfía pyecza o nich należała. *KromRozm III* N6; *Diar* 83; *GliczKsiąż* E7; *ModrzBaz* 30v; *SkarJedn* 379; Ná com ia w piśmiech fwych naprzednieyfze záwždy baczenie miał/ áby wżytko fzło wedle fłowá Bożego. *CzechEp* 89; *LatHar* 158.

Szeregi: »naprzedniejszy a napotrzebniejszy« (1): iż Bog Ociec odiawfzy od nich onę naprzednieyfzą á napotrzebnieyfzą mądrość ich/ gdyż wzgárdzili ná pominánie m fwiętym iego/ [...] tobie iá dáć raczył *RejPos* 289v.

»wielki a przedni« (1): częftokróć w ludziach niziuchnego ftanu/ widuiemy wielkie á przednie dáry przyrodzone. *GórnDworz* D3v.

W przen (1): Ale iż to ieft naprzednieyfzy rum: ábo ráczey przed Bogiem y wiernymi/ fmródlivy gnoy/ ná lámym fłowie bożym nie przeftawác/ [...] á ná plotkách fię wymyfłow ludzkich wiefząc *CzechEp* 111.

§. *Najbardziej skuteczny* [w tym: *w stopniu równym* (2)] (6): ku otrzymaniu zwicięftwa, Tarcza duchowna. Modlitwa przednia. *TarDuch ktv*; [św. Piotr] thę nam naprzednieyfzą rádę dawa ku wbláganiu gniewu Páńfkiego/ mowiac [...] *RejPos* 328v; Gořpódarřtwo naprzednieyfze/ cżás znác: á tego cżału nie opuřzczác *GostGosp* 164; *LatHar* 492; Tám łupi zamki/ pługi/ y wozowe koła: A tu tego rzemieřlá [tj. *złodziejstwa*] naprzednieyfza fzkoła. *KlonWor* 34.

W połączeniu stopniującym (1): Iednego pánowánie dobrymi práwy opátrzone/ náde wżytko nalepfze: á tám gdzie ich nie wiele rofkázuie/ ieft przednie: á gdzie wiele/ tám rząd we wżytkim fłáby. *SkarKazSej* 690b.

Synonimy: **1.a.** pierwszy; **β.** pierworodny; **b.** dawny; **2.a.** pierwszy; **α.βββ.** przedsobny; **5.a.** dobry, godny, zacny; **α.αα.** przełożony, starszy, wysoki, zwierzchni; **αααα.** głowa, przełożony, sprawca, starszy, starzec; **ββ.** powaźny, wielki, znakomity, znamienity; **β.** dobry, doskonały, sławny, znakomity, znamienity; **γ.** wyborny, znakomity, znamienity; **δ.** bitny, dzielny, mężny, sprawny, śmiały, waleczny; **b.α.** fundamentalny, główny, gruntowny, pierwszy, powaźny, waźny, wielki, znakomity, znamienity; **β.** celny, główny, pierwszy, wielki; **γ.αα.** cenny, czysty, dobry, wyborny; **ββ.** okazały, piękny; **ε.** wielki.

Cf **NIEPRZEDNI**